

UNIVERSITY OF AMSTERDAM

Amsterdam
Law Clinics

Amsterdam Recht & Beleid Clinic

Marcelle Reneman

Nieuwe Achtergracht 166

P.O. Box 15544

1001 NA Amsterdam

Telephone: +31(0)20 525 2958

e-mail: amsterdamlawclinics@uva.nl

www.student.uva.nl/law/content/az/amsterdam-law-clinics

REPORT

Vaststellen omgang en gezag tussen (ex-)partners met een achtergrond van huiselijk geweld

To: Vrouwenrechtswinkel

Authors: Richelle Peters & Sam Smits

Regarding: Onderzoeksrapport

Date: July 5, 2023

DISCLAIMER

The Amsterdam Law Clinics (ALCs) are part of the Law Faculty at the University of Amsterdam (UvA). The ALCs' primary mission is to provide a select group of law students with an opportunity to participate in real cases on legal questions in the public interest under the supervision of professionals and other academics of the law faculty at the UvA. The UvA makes no representations that any information it provides is accurate and conforms to contract or is free from faults or defects, not does it warrant that the use of the information provided or the activities executed will provide the desired objective or will not infringe third party rights.

Any report or advise or litigation done by the ALCs is solely intended to be used for which it was drawn up. No responsibility is accepted by the UvA for use by third parties. As a result, the UvA accepts no responsibility towards anyone other than the client with regard to the contents of any report or advise or litigation done by the ALCs. The Dutch Court has jurisdiction and Dutch law is applicable on any use of a report or advise or litigation by the ALCs.

EXECUTIVE SUMMARY

In dit onderzoek is gekeken naar huiselijk geweld en het vaststellen van omgang en gezag bij (ex-)partners. Hierbij is de problematiek rondom huiselijk geweld gezien in het licht van het Verdrag van Istanbul in Nederland.

De onderzoeksvraag is: *hoe wordt een omgangsregeling of ouderschapsplan opgesteld bij gezinnen met een geschiedenis van huiselijk geweld en welke invloed heeft het Verdrag van Istanbul daarop?* Daarmee is er geprobeerd te achterhalen of het Verdrag van Istanbul goed is toegepast in Nederland.

In 49-62% van de zaken bij het vaststellen van omgang en gezag is huiselijk geweld aan de orde. Toch komt Nederland het Verdrag van Istanbul onvoldoende na. In de rechtspraak wordt het verdrag vrijwel niet vermeld, enkel het hof Arnhem-Leeuwarden benoemt uit eigen initiatief het Verdrag van Istanbul.

Als aanbevelingen die voortkomen uit dit onderzoek worden benoemd: meer bekendheid over huiselijk geweld en het Verdrag van Istanbul creëren onder professionals, zoals advocaten, rechters en hulpverleners. De wetgevende macht kan hierbij inspringen door Nederlandse regelgeving te maken over hoe er rekening dient te worden gehouden met huiselijk geweld bij het vaststellen van een omgangsregeling. Als laatste is geadviseerd om over drie jaar verder onderzoek uit te voeren naar de toepassing van het Verdrag van Istanbul door Nederland.

PREFACE

Bij dezen willen we graag een aantal mensen bedanken die ons hebben geholpen met de totstandkoming van dit rapport. Dit rapport hebben wij met alle enthousiasme en discretie geschreven. We hopen dat dit rapport een bijdrage kan leveren aan het verbeteren en versterken van de positie van vrouwen die slachtoffer zijn of zijn geweest van huiselijk geweld.

Ten eerste willen wij graag Mr. M.I. Peereboom-van Drunick bedanken voor de uitstekende en onmisbare begeleiding. Door haar adviezen hebben wij dit rapport succesvol tot stand kunnen brengen. Haar betrokkenheid en passie voor personen- en familierecht heeft ons gemotiveerd in de uitvoering van het onderzoek.

Ook willen wij graag dhr. T.G.F. Verheij bedanken dat hij ons de kans heeft geboden om deel te nemen aan dit onderzoek. Eveneens heeft hij ons voorzien van goede input en begeleiding. Zijn betrokkenheid en behulpzaamheid in de begeleiding heeft het onderzoek voor ons een fijne en leuke ervaring gemaakt.

Als laatste willen wij graag mvr. S.M. Leclercq van de Vrouwenrechtswinkel bedanken voor het vertrouwen in ons om dit belangrijke onderzoek uit te voeren. Haar enthousiasme en motivatie voor het onderwerp heeft ons geïnspireerd.

Richelle Peters en Sam Smits

Amsterdam, 5 juli 2023

TABLE OF CONTENTS

Inleiding.....	1
1. Algemeen: omgangsregeling en huiselijk geweld.....	3
1.1. Omgangsregeling.....	3
1.1.1. Omgang.....	3
1.1.2. Omgangsregeling.....	5
1.1.3. Ontzegging en schorsing.....	8
1.2. Betekenis huiselijk geweld.....	9
1.2.1. Supranationaal.....	9
1.2.2. Nationaal.....	10
1.3. Positie man, vrouw en kind in omgangsregeling.....	10
1.3.1. Positie kind.....	10
1.3.2. Verplichtingen ouders.....	11
1.3.3. De wet en de ouders.....	12
1.4. Conclusie.....	13
2. Verdrag van Istanbul.....	14
2.1. Inleiding.....	14
2.2. De werking van het Verdrag van Istanbul.....	14
2.3. Hoofdstuk 1 Verdrag van Istanbul (artikelen 1 t/m 6).....	15
2.4. Hoofdstuk 2 Verdrag van Istanbul (artikelen 7 t/m 11).....	16
2.5. Hoofdstuk 3 Verdrag van Istanbul (artikelen 12 t/m 17).....	16
2.6. Hoofdstuk 4 Verdrag van Istanbul (artikelen 18 t/m 28).....	17
2.7. Hoofdstuk 5 Verdrag van Istanbul (artikelen 29 t/m 48).....	18
2.8. Hoofdstuk 6 Verdrag van Istanbul (artikelen 49 t/m 58).....	19
2.9. Verdrag van Istanbul in Nederland.....	20
2.9.1. Nederland en de uitvoering van het Verdrag van Istanbul.....	20
2.9.2. GREVIO Rapport.....	23
2.10. Conclusie.....	25
3. Literatuuronderzoek.....	26
3.1. Maatschappelijke omvang.....	26
3.1.1. Cijfers.....	26
3.2. De Nederlandse aanpak van partnergeweld bij omgangsregelingen.....	27
3.2.1. Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen.....	27
3.2.2. Scheiden zonder schade.....	28
3.2.3. Er samen uitkomen.....	29
3.3. Een systeem vol schendingen.....	31
3.3.1. Verdrag van Istanbul.....	32
3.3.2. Verdrag inzake de Rechten van het Kind.....	34
3.3.3. VN-Vrouwenverdrag.....	35
3.3.4. Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld.....	36
3.4. Andere uitgangspunten.....	38
3.4.1. Vooronderzoek.....	38

3.4.2. ‘Het belang’ in Canada.....	38
3.5. Conclusie.....	39
4. Jurisprudentieonderzoek.....	41
4.1. Inleiding.....	41
4.2. Uitspraken over omgang en gezag waarbij het Verdrag van Istanbul is benoemd.....	41
4.3. Rechterlijke uitspraken en de samenhang met rapport van GREVIO.....	43
4.4. Noot van mr. drs. A.G. Hendriks.....	44
4.5. Uitspraken over erkenning waarbij het Verdrag van Istanbul is benoemd.....	44
4.6. EU uitspraak.....	45
4.6.1. Samenhang EU uitspraak met Nederland.....	46
4.7. Conclusie.....	48
5. conclusie	49
6. Aanbevelingen.....	50
Literatuurlijst.....	52

INLEIDING

In ongeveer de helft van de gevallen – bij het vaststellen van omgangsregelingen – is er sprake van huiselijk geweld tussen (ex-)partners. Huiselijk geweld is dus een veel voorkomend fenomeen, waardoor grondig onderzoek naar de wetgeving en jurisprudentie wenselijk is.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Amsterdam Law Clinics en de Vrouwenrechtswinkel. In dit onderzoek is beschreven en geanalyseerd hoe de positie is en wat de rechten zijn van vrouwen die te maken hebben (gehad) met huiselijk geweld bij de vaststelling en uitvoering van gezag en omgang.

Voor ouders die uit elkaar gaan en minderjarige kinderen hebben, is het verplicht om een omgangsregeling of ouderschapsplan op te stellen. De omgangsregeling kan worden gebruikt als invulling van het omgangsrecht op basis van art. 1:377a BW. Wanneer ouders problemen hiermee ondervinden, kan de rechter de omgangsregeling vaststellen. Onder een ouderschapsplan kan een omgangsregeling worden opgesteld en een verzorgplan op basis van art. 1:253a lid 2 BW.

Nederland is een verdragsluitende staat van het Verdrag van Istanbul. Het verdrag van Istanbul is opgesteld door de Raad van Europa en is in 2016 van kracht gegaan in Nederland. Het doel van het verdrag is het tegengaan van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. De definitie van huiselijk geweld die gehanteerd wordt in dit onderzoek is: alle vormen van fysiek, seksueel, psychologisch of economisch en cyber geweld dat plaatsvindt binnen het gezin of het huishouden of tussen voormalige of huidige echtgenoten of partners, ongeacht of de dader in dezelfde woning als het slachtoffer verblijft of heeft verbleven.¹

In dit onderzoek wordt in hoofdstuk 1 de huidige wet- en regelgeving omtrent het vaststellen van omgang en gezag besproken. Daaropvolgend wordt in hoofdstuk 2 het Verdrag van Istanbul uitgelegd. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste artikelen (voor dit onderzoek) besproken en een kritisch rapport over de uitvoering van Nederland van dit verdrag wordt behandeld. Gevolgd door een literatuuronderzoek over huiselijk geweld en de aanpak door Nederland van huiselijk geweld bij omgangsregeling is onderzocht in hoofdstuk 3. Als laatste wordt in hoofdstuk 4 de toepassing van het Verdrag van Istanbul in de jurisprudentie

---

¹ Art. 3 Verdrag van Istanbul en EHRM 11 februari 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0211JUD005686715, *PFR 2020 (Buturuga/Roemenië)*.

UNIVERSITY OF AMSTERDAM

Amsterdam
Law Clinics

besproken. Het afsluitende hoofdstuk is hoofdstuk 5 waarbij een conclusie en aanbevelingen zijn geformuleerd.

De gekozen methodologie is de juridisch-doctrinaire methode. Deze methode is van toepassing op onderzoeken waarbij het huidige en toekomstige recht wordt onderzocht. Dit onderzoek spitst zich toe op de huidige wet- en regelgeving over het vaststellen van omgang en gezag op Nederlands en Europees niveau. Ook wordt de wet- en regelgeving en jurisprudentie over huiselijk geweld onderzocht. Daarbij wordt expliciet ingegaan op het (Europese) Verdrag van Istanbul.

Daarnaast wordt ook voor een gedeelte de multidisciplinaire onderzoeksmethode gebruikt. De multidisciplinaire methode gebruikt niet-juridisch onderzoek ter ondersteuning van juridisch onderzoek. Aangezien er voor deze analyse pedagogische literatuur en wetenschappelijk onderzoek is geraadpleegd, is deze methode aldus gehanteerd.

Het onderzoek is juridisch relevant, aangezien in Nederland het Verdrag van Istanbul van kracht is. De toepassing van het verdrag verloopt (nog) niet goed. Het lijkt noodzakelijk de toepassing van (bepalingen uit) het verdrag in Nederland te onderzoeken en (zo ver mogelijk) te verbeteren.

De maatschappelijke relevantie ligt bij de vrouwen die in een situatie van huiselijk geweld hebben gezeten of zitten. Het Verdrag van Istanbul helpt hen bij het vaststellen van gezag en omgang, maar er wordt onvoldoende rekening gehouden met dit verdrag in de praktijk. Dit onderzoek kan helpen bij het maatschappelijk kenbaar(der) maken van het verdrag en verduidelijken van de rechten en de toepassing van het Verdrag van Istanbul.

1. ALGEMEEN: OMGANGSREGELING EN HUISELIJK GEWELD

1.1. Omgangsregeling

In deze paragraaf zal de omgangsregeling nader worden beschouwd. Dit gebeurt door allereerst het recht op omgang toe te lichten (§1.1.1). Vervolgens wordt er ingegaan op het opstellen en naleven van de omgangsregeling (§ 1.1.2). Tot slot zal de schorsing en ontzegging van het omgangsrecht behandeld worden (§1.1.3).

1.1.1. Omgang

Ouders en kinderen hebben in beginsel een wettelijk recht op omgang met elkaar. Het recht op omgang kan worden omschreven als ‘het recht op persoonlijke en directe contacten tussen bepaalde volwassenen en minderjarige kinderen’.² Supranationale regelingen hieromtrent zijn artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (hierna: EVRM), art. 9 lid 3 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) en art. 24 lid 3 Handvest voor de grondrechten van de Europese Unie (hierna: HGEU).

Art. 9 IVRK werkt in beginsel niet rechtstreeks in tegenstelling tot art. 8 EVRM en art. 24 HGEU.³ In de praktijk levert dit geen leemte op voor de rechten van het kind, aangezien art. 9 IVRK geen grotere bescherming geeft qua waarborgen dan hetgeen is opgenomen in art. 8 EVRM.⁴ Verder worden aan bepalingen uit het HGEU dezelfde inhoud en reikwijdte toegekend als aan de bepalingen in het EVRM wanneer ze overeenkomen met elkaar.⁵

Voor het recht op omgang is dan ook met name in beginsel het EVRM van belang, naast de Nederlandse wetgeving. In het nationale recht voorziet art. 1:253a en art. 1:377a van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW) in het recht op omgang. Art. 1:253a BW regelt het recht op omgang voor ouders met gezag, art. 1:377a BW voor ouders zonder gezag.

Volgens het EVRM heeft eenieder het recht op eerbiediging van zijn gezinsleven. Zowel de ouder als het kind kunnen zich dus beroepen op dit recht.⁶ Het BW formuleert het enigszins

---

² Wortmann, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:377a BW, aant. A4.

³ ABRvS 9 april 2008, ECLI:NK:RVS:2008:BC9087, r.o. 2.9 en art. 94 Gw.

⁴ ABRvS 13 november 2013, ECLI:NL:RVS:2013:1998, r.o. 5.1, 5.2.

⁵ Art. 52 lid 3 HGEU.

⁶ EHRM 22 juni 1989, ECLI:XX:1989:AD0829, r.o. 58, *NJ* 1992/46, m.nt. E.A. Alkema (*Andersson*).

anders, maar komt uiteindelijk op hetzelfde neer: een wederzijds recht van zowel ouder als kind op omgang met elkaar.⁷

De Nederlandse wet geeft naast de ouders ook personen die in een nauwe persoonlijke betrekking tot het kind staan recht op omgang, evenals de niet met gezag belaste ouder. Gezag houdt in dat een persoon de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en verzorging van het kind heeft.⁸ Er zijn twee soorten gezag: ouderlijk gezag en voogdij.⁹ Hierbij maakt het niet uit of de ouders getrouwd zijn, een geregistreerd partnerschap hebben of samenleven binnen een informele relatie (zonder huwelijk of geregistreerd partnerschap).¹⁰

Wanneer er *uit* een huwelijk of een geregistreerd partnerschap een kind wordt geboren, ontstaat er automatisch gezamenlijk gezag. Wordt het kind geboren *voordat* het huwelijk of geregistreerd partnerschap wordt gesloten, dan krijgt de vader pas gezag na erkenning.¹¹ De moeder krijgt automatisch gezag na de geboorte.¹² In de situatie dat er geen huwelijk en geen geregistreerd partnerschap is en erkenning *op of na* 1 januari 2023 plaatsvindt, dan ontstaat er automatisch gezamenlijk gezag.¹³ Wordt een kind erkent *voor* 1 januari 2023 dan ontstaat er niet automatisch gezamenlijk gezag.¹⁴ Gezamenlijk gezag moet dan worden aangevraagd.¹⁵

Tussen een juridisch ouder en het kind staat in beginsel de nauwe persoonlijke betrekking vast.¹⁶ Bij een biologische ouder is dit niet meteen het geval: er moeten bijkomende omstandigheden worden gesteld waaruit een nauwe en persoonlijke betrekking blijkt tussen de biologische ouder en het kind.¹⁷

Een echtscheiding betekent niet dat er een einde aan het gezamenlijk gezag komt van beide ouders over het kind.¹⁸ Het gezamenlijk gezag loopt namelijk van rechtswege door. Wanneer er zich omstandigheden voordoen die de situatie doen laten veranderen, kan er altijd nog een verzoek bij de rechtbank worden ingediend om het gezamenlijk gezag alsnog te laten beëindigen.¹⁹ Wil dit verzoek een kans van slagen hebben, dan moet de ouder die als enige het

---

⁷ Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.1.1.

⁸ 'Ouderlijk gezag', www.rechtspraak.nl.

⁹ Art. 1:245 lid 2 BW.

¹⁰ Nuytinck 2018, p. 258.

¹¹ Zie voor erkenning art. 1:203 BW.

¹² Art. 1:253b BW

¹³ Art. 1:251b BW.

¹⁴ Art. 3 Wet gezamenlijk gezag bij erkenning kind (Stb 2022, 45).

¹⁵ Art. 1:252 BW.

¹⁶ Wortmann, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:377a BW, aant. A4.

¹⁷ HR 19 mei 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5876, r.o. 3.1, NJ 2000/545, m.nt S.F.M. Wortmann

¹⁸ Art. 1:251 lid 2 BW.

¹⁹ Vlaardingerbroek e.a., 2020/5.11.1.

gezag wil uitvoeren, beargumenteren waarom het kind beter af is wanneer het gezag alleen aan hem toekomt.²⁰

1.1.2. Omgangsregeling

Voor de invulling van het omgangsrecht kunnen de ouders een omgangsregeling maken. Strikt genomen is de terminologie voor de documentatie omtrent de omgang met het kind van ouders die allebei gezag hebben, maar gescheiden zijn, geen omgangsregeling maar zorgplan. Omgangsregeling is theoretisch gereserveerd voor de documentatie tussen één ouder met gezag en één ouder zonder gezag. In de praktijk wordt er vaak bij beide situaties gesproken over een omgangsregeling.²¹

Het uitgangspunt is dat ouders zelf een omgangsregeling of zorgplan moeten opstellen, maar rechterlijke vaststelling is ook een mogelijkheid. De rechter kan in de omgangsregeling zeer uitgebreide afspraken vaststellen, zoals de tijdstippen waarop het kind kan worden opgehaald en weggebracht, maar ook hoe vaak en hoe lang de ouders doorgaans tijd spenderen met het kind.²² De rechter heeft ook de mogelijkheid om de omgangsregeling voor een bepaalde periode vast te stellen.²³

Wanneer het kind minderjarig is en de ouders gezamenlijk gezag hebben over het kind, zijn de ouders wettelijk verplicht bij het verzoek tot echtscheiding een ouderschapsplan op te stellen waar het zorgplan deel van uitmaakt.²⁴ Dit geldt ook bij het ontbinden van geregistreerd partnerschap en ouders die samenwonen maar uit elkaar gaan en gezamenlijk gezag hebben over het kind ex art. 1:252 BW.²⁵

In het geval dat er geen gezamenlijk gezag bestaat over het minderjarig kind en er is sprake van een echtscheiding of het beëindigen van een geregistreerd partnerschap, dan bestaat er de wettelijke verplichting om een omgangsregeling op te stellen ex. art. 1:377a BW. Indien er geen sprake is van een echtscheiding of de beëindiging van een geregistreerd partnerschap, dan bestaat deze verplichting niet. Ouders kunnen het er wel voor kiezen om de omgangsregeling vrijwillig op te stellen.

---

²⁰ *Kamerstukken II* 1996/97, 23714, nr. 11, p. 12.

²¹ ‘Wat moet er in een ouderschapsplan staan?’, www.rijksoverheid.nl.

²² Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.1.2.

²³ Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.1.2.

²⁴ Art. 815 lid 2 Rv.

²⁵ Art. 815 lid 2 Rv jo. art. 828 Rv en art. 1:247a BW.

Zodra een van de ouders bij de rechtbank een verzoek tot vaststelling van de omgangsregeling heeft ingediend, zal deze in de regel er ook komen. Dat er geen animo bestaat hiervoor bij de andere ouder en/of het kind is onvoldoende voor het weglaten van een door de rechter vastgestelde regeling. Alleen wanneer de rechter oordeelt dat er al een naar behoren werkende regeling is vastgesteld of het redelijkerwijs te verwachten is dat deze in de nabije toekomst tot stand zal komen, zou het oordeel anders kunnen luiden. Evenmin is voldoende voor het afwijzen van het verzoek bezwaar van het kind met de leeftijd van twaalf jaar of ouder tegen omgang. Hiervoor moeten de bezwaren, rekening houdende met de omstandigheden van het geval, de beslissing kunnen dragen dat het belang van het kind bij geen omgang zwaarder weegt dan het recht op omgang van de ouder.²⁶

Wanneer de omgangsregeling of het zorgplan eenmaal vaststaat, kan deze middels de rechtbank worden gewijzigd op grond van gewijzigde omstandigheden of wanneer blijkt dat bij de totstandkoming van de omgangsregeling de rechter over onjuiste of onvolledige gegevens beschikte.²⁷

Het EHRM heeft zich niet alleen uitgesproken over het recht van omgang, maar ook over de verplichting die staten hebben om het recht ook daadwerkelijk te kunnen uitoefenen. Het blijft in eerste instantie de verantwoordelijkheid van de ouders. Desalniettemin zijn staten genoodzaakt om maatregelen in het leven te roepen die het meewerken van ouders aan de omgangsregeling bevorderen.²⁸ Nederland richt zich in dit kader vooral op het aanmoedigen van buitenwettelijke methoden, zoals de omgangsbemiddeling en omgangsbegeleiding.²⁹

De ouder waarvan de ex-partner de omgangsregeling of het zorgplan niet naleeft, kan gebruik maken van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (hierna: Rv).³⁰ Hierbij moet wel steeds getoetst worden of het afdwingen van de omgangsregeling in het belang van het kind is.³¹ Hieronder volgt een opsomming van de belangrijkste mogelijkheden.

1. *Boetebeding*. Om een boete te kunnen verbeuren bij het niet-nakomen van de omgangsregeling, moet dit contractueel zijn afgesproken in de

---

²⁶ HR 27 januari 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD0612, r.o. 3, *NJ* 1990/55.

²⁷ Art. 1:377e lid 1 BW en art. 1:253a lid 4 jo art. 1:377e lid 1 BW.

²⁸ Zie o.a. EHRM 23 september 1994, ECLI:CE:ECHR:1994:0923JUD001982392, r.o. 61, 62 (*Hokkanen/Finland*).

²⁹ Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.4

³⁰ Art. 1:253a lid 5 BW.

³¹ EHRM 23 september 1994, ECLI:CE:ECHR:1994:0923JUD001982392, r.o. 58 (*Hokkanen/Finland*) en HR 24 maart 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5260, r.o. 3.3.

echtscheidingsconvenant of het ouderschapsplan. De boete kan worden geëist naast nakoming van de omgangsregeling of het zorgplan.³²

2. *Dwangsom*. De rechter kan een ouder veroordelen tot nakoming van de omgangsregeling of het zorgplan op straffe van een dwangsom.³³
3. *Partneralimentatie verminderen of ontzeggen*. Wanneer het gedrag van een ouder de omgangsregeling belemmert, kan dit worden aangemerkt als een verandering in omstandigheden ex. Art. 1:401 BW, wat tot gevolg kan hebben dat de partneralimentatie wordt aangepast. Het lijkt erop dat het gedrag van de ouder ‘grievend’ moet zijn.³⁴
4. *Ondertoezichtstelling*. De ondertoezichtstelling kan alleen worden opgelegd wanneer de omgang, of de afwezigheid hiervan, zeer nadelig is voor het kind, naast het voldoen aan alle vereisten voor ondertoezichtstelling.³⁵ Het moet dan gaan om een ernstig gevaar voor de zedelijke of psychische belangen van het kind. Andere instrumenten moeten dit gevaar niet hebben voorkomen of kunnen dit niet voorkomen.³⁶
5. *Gezagswijziging*. Een ouder kan verzoeken aan de rechtbank om het gezamenlijk gezag te beëindigen.³⁷ Hiervoor dient er een onaanvaardbaar risico aanwezig te zijn dat het kind klem of verloren raakt tussen beide ouders en dat er geen vooruitzicht is dat er aanstonds afdoende verbetering zal plaatsvinden. De gezagswijziging kan ook toegewezen worden wanneer dit op een andere manier in het belang van het kind onmisbaar is.³⁸

Er zijn ook zwaardere maatregelen mogelijk zoals lijfswang en een bevel tot afgifte van het kind.³⁹ Deze stroken echter meestal niet met het belang van het kind, waardoor ze minder waarschijnlijk ten uitvoer zullen worden gelegd. Opschorting van de betaling van kinderalimentatie is bovendien niet mogelijk, omdat de vereiste samenhang waarschijnlijk ontbreekt.⁴⁰

---

³² Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.4.1.

³³ Art. 611a Rv.

³⁴ Vlaardingerbroek e.a., 2020/11.4.1.

³⁵ Art. 1:255 BW.

³⁶ HR 13 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB1073, r.o. 3.3, NJ 2002/5, m.nt. J. de Boer.

³⁷ Art. 1:253n lid 1 BW.

³⁸ HR 10 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZC2963, r.o. 3.3, 3.4, NJ 2000/20, m.nt. SFM Wortmann

³⁹ Art. 85 Rv en art. 812-813 Rv.

⁴⁰ Asser/De Boer I* 2010/1012 en art. 6:62 BW.

1.1.3. Ontzegging en schorsing

Het recht op omgang is een fundamenteel recht.⁴¹ De rechter is dan ook gehouden om zijn beslissing uitgebreid te motiveren en kan niet ambtshalve de omgang ontzeggen, tenzij het kind zelf laat blijken dat het wil dat de rechter hieromtrent een beslissing neemt.⁴² Een illustratie van de kracht van het recht op omgang biedt het geval waarin ouder en kind niet samen kunnen wonen omdat dit voor onmogelijk wordt beschouwd, wat niet automatisch betekent dat er geen *family life* meer bestaat tussen ouder en kind. Contact wordt dan nog steeds als wenselijk beschouwd.⁴³

De ontzeggingsgronden op basis van art. 1:377a BW zijn:

- a. *Ernstig nadeel voor de geestelijke of lichamelijke ontwikkeling van het kind.* Hierbij kan men denken aan aanmerkelijke onrust en spanningen door de omgang die de ontwikkeling van het kind ernstig aantasten. Enige tegenstand van een ouder tegen de omgang valt hier niet onder.⁴⁴
- b. *Ouder/persoon met nauwe persoonlijke betrekking tot het kind is ongeschikt of niet in staat tot omgang.* Men kan denken aan meerdere malen onder invloed zijn bij samenkomsten met het kind of de in de omgangsregeling afgesproken tijdstippen niet nakomen gedurende een lange periode.⁴⁵
- c. *Kind geeft tijdens het horen zelf aan dat er ernstige bezwaren tegen omgang bestaan.*⁴⁶ Hierbij moet het kind twaalf jaar of ouder zijn.⁴⁷ Als voorbeeld kan dienen de zaak waarbij een kind over een langere tijd contact weigerde met haar vader en waarbij psychologen tot de conclusie kwamen dat deze beslissing van het kind niet werd beïnvloed door haar moeder.⁴⁸
- d. *Op een andere manier in strijd met zwaarwegende belangen van het kind.* Deze laatste grond dient als vangnet.⁴⁹

Dit is een limitatieve lijst.⁵⁰

---

⁴¹ EHRM 22 juni 1989, ECLI:NL:XX:1989:AD0829, r.o. 58, NJ 1992/46, m.nt. E.A. Alkema (*Andersson*).

⁴² Art. 3:377g BW.

⁴³ Vanlerberghe, *Jura Falc.* 1991/27, p. 151.

⁴⁴ Koens, in: *T&C Burgerlijk Wetboek*, art. 1:377a BW, aant. 4.

⁴⁵ Koens, in: *T&C Burgerlijk Wetboek*, art. 1:377a BW, aant. 4.

⁴⁶ Zie voor het horen van minderjarige kinderen door de rechter art. 809 lid 1 Rv.

⁴⁷ Art. 809 lid 1 Rv.

⁴⁸ EHRM 3 oktober 2013, nr. 7233/04, r.o. 138-140 (*Gobec/Slovenië*).

⁴⁹ Koens, in: *T&C Burgerlijk Wetboek*, art. 1:377a BW, aant. 4.

⁵⁰ Koens, in: *T&C Burgerlijk Wetboek*, art. 1:377a BW, aant. 4.

Deze lijst met opzeggingsgronden gelden ook voor ouders die gezamenlijk gezag hebben, maar in plaats van ontzegging zal er schorsing plaatsvinden. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat iedere ontzegging tot omgang tijdelijk van aard is en er in beginsel in ieder geval na een jaar een nieuw verzoek aan de rechter kan worden gedaan tot opheffing van de ontzegging. Ook de schorsing bij gezamenlijk gezag is van tijdelijke aard.⁵¹

1.2. Betekenis huiselijk geweld

Hieronder zal er een bespreking plaatsvinden van de verschillende definities die worden gehanteerd wat betreft het begrip huiselijk geweld. Eerst wordt het supranationale kader geschetst door het EHRM aan te halen (§1.2.1). Daaropvolgend wordt de strafrechtelijke definitie beschreven die het Openbaar Ministerie hanteert (§1.2.2).

1.2.1. Supranationaal

Het EHRM ziet huiselijk geweld als iets wat verschillende vormen kan aannemen, zoals fysiek, psychisch of verbaal. Verder erkent het Hof dat het geweld niet altijd kenbaar is naar de buitenwereld toe omdat het zich vaak afspeelt in persoonlijke relaties of gesloten kringen en dat niet alleen vrouwen door huiselijk geweld worden getroffen. Ook mannen en kinderen kunnen direct of indirect slachtoffer worden.⁵² In 2020 heeft het EHRM in een van haar uitspraken expliciet erkent dat cybergeweld ook een vorm van huiselijk geweld is. Men kan hierbij denken aan *hacking* en het innemen, delen en manipuleren van (intieme) gegevens en beelden van een persoon. Het Nederlandse Openbaar Ministerie houdt hier al sinds 2018 rekening mee in haar beleidsregels over huiselijk geweld.⁵³

Het Hof benoemt in haar uitspraak ook het Verdrag van Istanbul dat haar eigen definitie hanteert voor huiselijk geweld. Bij dit Verdrag wordt later nog uitgebreid stilgestaan (zie hoofdstuk 2). De definitie van het Verdrag van Istanbul wordt gehanteerd in het onderzoek.

---

⁵¹ Art. 1:253a lid 4 BW, art. 1:377e lid 2 BW en HR 27 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG5045, r.o. 3.4.2, 3.4.3, *NJ* 2009/164, m.nt. S.F.M. Wortmann.

⁵² EHRM 9 juni 2009, ECLI:CE:ECHR:2009:0609JUD003340102, r.o. 132 (*Opuz/Turkey*).

⁵³ L. Huijbers, annotatie bij EHRM 11 februari 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0211JUD005686715, *PFR* 2020 (*Buturuga/Roemenië*).

1.2.2. Nationaal

Het Openbaar Ministerie omschrijft huiselijk geweld als 'geweld dat wordt gepleegd door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer'. Onder personen uit de huiselijke kring vallen partners, ex-partners, gezinsleden, familieleden en huisvrienden. Verder verwijst het begrip huiselijk geweld naar de relatie tussen de pleger van het geweld en de ontvanger ervan, het slachtoffer. Een kenmerk van huiselijk geweld is dat er vaak machtsverschil voorkomt die zich kan uiten in een bepaalde afhankelijkheid van het slachtoffer aan de dader. De geweldsvormen zijn niet alleen fysiek, maar kunnen ook seksueel en psychisch van aard zijn.⁵⁴ Deze definitie komt grotendeels overeen met de definitie van het EHRM.

1.3. Positie man, vrouw en kind in omgangsregeling

De omgangsregeling dient verschillende belangen te regelen: die van de moeder, de vader en het kind. Hierna zal er worden gekeken naar de wettelijke positie van het kind (§1.3.1) en de wettelijke positie van de ouders (§1.3.2) wat betreft de omgangsregeling. Ten slotte zal er worden ingegaan op in wat voor mate de wet rekening houdt met problematiek tussen ouders (§1.3.3).

1.3.1. Positie kind

Ook al zijn het voornamelijk de ouders die in het juridisch proces omtrent omgangsregeling aan bod komen, het kind zelf kan ook actief een rol spelen in dit proces, maar dan via de informele rechtsgang wanneer het gaat om ontzegging van omgang en het wijzigen van de omgangsregeling.⁵⁵

Art. 3 IVRK benoemt dat er altijd rekening moet worden gehouden met de belangen van het kind bij beslissingen die over het kind worden genomen en dat in geval van botsing van meerdere belangen bij deze beslissing, de belangen van het kind normaliter de doorslag behoren te geven.⁵⁶ Dit artikel heeft rechtstreekse werking omtrent het eerste gedeelte, de belangen van het kind moeten altijd worden betrokken in de belangenafweging, dus de Nederlandse rechter moet hiermee rekening houden wanneer hij een beslissing neemt omtrent

---

⁵⁴ 'Huiselijk geweld', www.om.nl.

⁵⁵ Art. 1:377g BW.

⁵⁶ Detrick, in: *T&C Personen- en familierecht*, art. 3 IVRK, aant. 1.

de omgangsregeling. Het tweede gedeelte van deze bepaling heeft geen rechtstreekse werking.⁵⁷

General comment 14, die uitleg geeft over art. 3 IVRK, definieert niet wat het belang van het kind is, maar legt uit dat dit van geval tot geval moet worden beoordeeld.⁵⁸ Verder wordt er opgemerkt hoe men het belang van het kind kan vaststellen.⁵⁹ Belangrijk hierbij is dat het van groot belang wordt geacht dat de samenstelling van het gezin hetzelfde moet blijven om te voorkomen het kind gescheiden raakt van één van zijn ouders. De scheiding tussen ouder en kind mag alleen als laatst mogelijke optie worden gebruikt. Daarnaast wordt genoemd dat bij het vaststellen van het belang van het kind rekening moet worden gehouden met de veiligheid van het kind, waarbij toekomstige risico's en leed moeten worden beoordeeld.⁶⁰

In de Nederlandse rechtspraak wordt een soortgelijke positie ingenomen met betrekking tot het omgangsrecht als in art. 3 IVRK valt te lezen. Het beginpunt is omgang tussen ouder en kind.⁶¹ Bij de belangenafweging rondom omgang, hebben uiteindelijk de belangen van het kind de overhand.⁶² Waar dan vervolgens naar moet worden gekeken is niet of omgang goed is voor het kind en dus in zijn belang, maar of omgang geweigerd moet worden omdat er aan één of meer ontzeggingsgronden van art. 1:377a lid 3 BW wordt voldaan en daarmee omgang dus nadelig is voor het kind.⁶³

Zo op het eerste gezicht kunnen dus niet andere belangen de doorslag geven tot ontzegging, tenzij deze zich verenigen met het belang van het kind omdat deze omstandigheden ook een effect hebben op zijn mentale of fysieke gezondheid.

1.3.2. Verplichtingen ouders

De wet maakt geen onderscheid tussen de moeder en de vader van een kind wanneer het aankomt op de omgangsregeling en het zorgplan.

Het uitgangspunt bij het zorgplan is dat het kind recht heeft op gelijkwaardig ouderschap van beide ouders (die gezamenlijk gezag over het kind hebben).⁶⁴ Dit recht blijft bestaan

---

⁵⁷ CRvB 26 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1339, r.o. 4.7.4.

⁵⁸ General comment 14 (2013), art. 32.

⁵⁹ General comment 14 (2013), art. 48-84.

⁶⁰ General comment 14 (2013), art. 59-61, 73, 74.

⁶¹ Vlaardingebroek e.a., 2020/11.1.3.

⁶² HR 15 februari 1980, ECLI:NL:HR:1980:AC4007.

⁶³ HR 8 december 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA8894, r.o. 3.5, NJ 2001/648, m.nt. J. de Boer.

⁶⁴ Art. 1:247 lid 4 BW.

wanneer de ouders het huwelijk, het geregistreerd partnerschap of het samenwonen ten einde komt.⁶⁵ Verder heeft de verzorgende ouder de verplichting om de ontplooiing van de relatie tussen het kind en de andere ouder te bevorderen.⁶⁶

Wat betref de omgangsregeling bestaan er een aantal verplichtingen. Hieronder vallen het informatierecht en het consultatierecht. De ouder met gezag is verplicht de ouder zonder gezag te informeren en te consulteren over belangrijke kwesties omtrent het kind. De ouder met gezag hoeft dit niet zelf te doen. Er kan gebruik worden gemaakt van derden.⁶⁷

Daarnaast moeten de ouders zich houden aan de afspraken zoals die zijn opgenomen in de omgangsregeling of het zorgplan, anders kan de andere ouder middelen inzetten om naleving te bewerkstelligen (zie par 1.1).

1.3.3. De wet en de ouders

Zoals uit de eerdere paragrafen is gebleken wordt er bij het vaststellen of wijzigen van de omgangsregeling of het zorgplan in de eerste plaats gekeken naar wat eventueel schadelijk kan zijn voor het kind. Dit blijkt onder meer uit de schorsings- en ontzeggingsgronden die zich concentreren rondom het belang van het kind.⁶⁸ De wet houdt niet apart rekening met eventuele problematiek tussen ouders, zoals huiselijk geweld, en hoe dit zich verhoudt tot een omgangsregeling of zorgplan. Dit gaat mogelijk pas een rol spelen als bijvoorbeeld het welzijn van het kind erdoor wordt beïnvloed,⁶⁹ maar dit is een indirecte grondslag.

Bij wijziging van omstandigheden of het ontbreken van informatie ten tijde van het vaststellen van de omgangsregeling kunnen de ouders zich tot de rechter wenden. Ouders met gezamenlijk gezag kunnen dit ook doen in het specifiek voor problemen met betrekking tot de gezamenlijke uitoefening van het gezag.⁷⁰ Of een ouder die complexe problematiek ervaart met betrekking tot de andere ouder dit ook zal doen, is de vraag. De ouder die huiselijk geweld heeft ondergaan, bevindt zich in een kwetsbare positie waarbij meestal ook de machtsverhoudingen uit balans zijn.

---

⁶⁵ Punselie, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:247 BW, aant. 6.

⁶⁶ Art. 1:247 lid 3 BW.

⁶⁷ Art. 1:377b lid 1 BW.

⁶⁸ Art. 1:377a BW.

⁶⁹ 1:377a lid 3 onder a BW.

⁷⁰ Art. 1:377^e jo 1:253a lid 4 en lid 1 BW.

1.4. Conclusie

Ouders en kinderen hebben in beginsel een fundamenteel wettelijk recht op omgang met elkaar. In Nederland regelt art. 1:253a BW het recht op omgang voor ouders met gezamenlijk gezag, art. 1:377a BW voor ouders zonder gezamenlijk gezag. Het gezamenlijk gezag loopt van rechtswege door, waardoor een echtscheiding dit niet aantast.

Voor de invulling van het omgangsrecht kunnen de ouders of de rechter een omgangsregeling of zorgplan vaststellen. Wanneer het kind minderjarig is en ouders gezamenlijk gezag hebben, zijn ouders wettelijk verplicht een zorgplan op te stellen bij een echtscheiding, het ontbinden van een geregistreerd partnerschap en bij het uitgaan van een relatie waarbij de ouders hebben samengewoond en gezamenlijk gezag hebben over het kind. Ouders die geen gezamenlijk gezag hebben over het kind en gaan scheiden of het geregistreerd partnerschap beëindigen, zijn verplicht om een omgangsregeling op te stellen. Ouders zonder gezamenlijk gezag die niet getrouwd zijn geweest of een geregistreerd partnerschap zijn aangegaan, hebben deze verplichting niet.

Staten hebben de verplichting vanuit het EVRM om maatregelen te nemen die meewerken van ouders aan de omgangsregeling bevorderen. Nederland doet dit met name via buitenwettelijke methoden, zoals de omgangsbemiddeling en omgangsbegeleiding.

De rechter moet zijn beslissing om te ontzeggen/schorsen uitgebreid motiveren. Hij kan in beginsel niet ambtshalve de omgang ontzeggen. De ontzeggingsgronden/schorsingsgronden zijn limitatief opgenomen in art.1:377a BW en zijn in principe terug te voeren op het zwaarwegend belang van het kind. De Hoge Raad heeft geoordeeld dat iedere ontzegging tot omgang tijdelijk van aard is en er in beginsel na een jaar een nieuw verzoek aan de rechter kan worden gedaan tot opheffing van de ontzegging. Hetzelfde geldt voor schorsing.

Door art. 3 IVRK moet de Nederlandse rechter altijd rekening houden met de belangen van het kind bij beslissingen die over het kind worden genomen. De Hoge Raad heeft zelf overwogen dat bij de belangenafweging rondom omgang, uiteindelijk de belangen van het kind de overhand hebben. Er is geen ruimte in de wet om apart rekening te houden met de belangen van de ouders bij een omgangsregeling of zorgplan.

2. VERDRAG VAN ISTANBUL

2.1. Inleiding

Het Verdrag van Istanbul is een verdrag van de Raad van Europa, welke op 1 maart 2016 voor Nederland van kracht is gegaan. Op 11 mei 2017 besloot de Europese Unie toe te treden tot het verdrag, dit had enkel betrekking tot de bepalingen over justitiële samenwerking in strafzaken.⁷¹ Het betreft een mensenrechtenverdrag, welke tot voornaamste doel heeft het tegengaan van geweld tegen vrouwen.

Het verdrag is opgedeeld in verschillende hoofdstukken. In dit hoofdstuk wordt eerst de werking van het Verdrag van Istanbul besproken waarna inhoudelijk bespreking (per hoofdstuk) van het verdrag plaatsvindt. De relevante artikelen voor dit onderzoek zijn vervolgens verder uitgelegd en uitgewerkt. Dit wordt vervolgd door een toelichting aan welke voorwaarden van het Verdrag van Istanbul Nederland reeds voldoet volgens de Tweede Kamer. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een (korte) uitwerking van een rapport van GREVIO over de toepassing van het Verdrag van Istanbul door Nederland.

2.2. De werking van het Verdrag van Istanbul

Nederland is een verdragsluitende staat van het Verdrag van Istanbul, hierdoor is Nederland gebonden aan het verdrag. Nederland is internationaalrechtelijk verplicht de rechten uit het Verdrag van Istanbul te realiseren voor haar burgers. Of het verdrag ook rechtstreekse werking heeft, is een vraag die niet in algemene zin beantwoord kan worden.⁷² De betekenis van rechtstreekse werking is dat bepalingen in rechte kunnen worden afgedwongen door een burger.⁷³ Evenals het VN-Vrouwenverdrag worden in het Verdrag van Istanbul verplichtingen aan de staat opgelegd ter verbetering of verandering van eigen wet- en regelgeving. Het VN-Vrouwenverdrag heeft géén algehele rechtstreekse werking, waardoor ook voor het Verdrag van Istanbul geen

---

⁷¹ Besluit 2017/865/EU.

⁷² *Kamerstukken II 2007/06, 30420, nr. 65, p. 2.*

⁷³ *Kamerstukken II 2007/06, 30420, nr. 65, p. 2.*

(algehele) rechtstreekse werking aangenomen kan worden.⁷⁴ Wel kunnen (specifieke) bepalingen uit het verdrag rechtstreekse werking hebben. Een bepaling kan rechtstreekse werking hebben indien deze naar zijn inhoud eenieder kan binden, art. 93 Grondwet. Bij een algemene formulering van een bepaling, is er minder kans op rechtstreekse werking.⁷⁵ Of er sprake is van een eenieder verbindende bepaling zoals in art. 93 GW geformuleerd, en dus sprake is van rechtstreekse werking, zal door de rechter in concrete gevallen worden bepaald waarbij de inhoud van de bepaling beslissend is.⁷⁶ Om rechtstreekse werking te hebben moet de bepaling in het verdrag onvoorwaardelijk en voldoende nauwkeurig geformuleerd zijn, zodat de bepaling als objectief recht in de nationale rechtsorde kan worden toegepast.⁷⁷ Dit is voor de bepalingen uit het Verdrag van Istanbul verder toegelicht in hoofdstuk 4.

2.3. Hoofdstuk 1 Verdrag van Istanbul (artikelen 1 t/m 6)

Hoofdstuk 1 is een inleidend hoofdstuk waarin de doelstellingen worden beschreven, begrippen worden verklaard en de eerste verplichtingen aan de verdragsluitende partijen worden opgelegd.

Artikel 1: Doelstellingen van het verdrag worden in het eerste artikel van het verdrag benoemd. Het doel is het beschermen van vrouwen tegen enige vorm van geweld en het voorkomen, vervolgen en uitbannen van huiselijk geweld, het uitbannen van discriminatie tegen vrouwen en de gelijkheden tussen mannen en vrouwen verbeteren, het opzetten van maatregelen en beleid voor geweld tegen vrouw of huiselijk geweld.

Artikel 2 lid 2: *‘De partijen worden aangemoedigd dit Verdrag toe te passen op alle slachtoffers van huiselijk geweld. De partijen dienen bij de uitvoering van de bepalingen van dit Verdrag bijzondere aandacht te schenken aan vrouwen die het slachtoffer zijn van gender gerelateerd geweld.’* In dit artikel wordt de reikwijdte van het verdrag benoemd, waarbij de bescherming van vrouwen tegen geweld voorop staat. Echter wordt in lid 2 expliciet benoemd dat bij huiselijk geweld alle slachtoffers (ook kinderen en mannen) worden beschermd door dit verdrag.⁷⁸

⁷⁴ NJCM-Bulletin, jrg. 32 (2007), nr. 8, p. 1219

⁷⁵ Kamerstukken II 2007/06, 30420, nr. 65, p. 2.

⁷⁶ Kamerstukken II 2007/06, 30420, nr. 65, p. 2; ECLI:NL:HR2011:BP3044, r.o. 3.3.3.

⁷⁷ ECLI:NL:HR2011:BP3044, r.o. 3.3.3.

⁷⁸ Kamerstukken II 2014/15, 34038, nr. 3, p. 8.

Artikel 3: De begrippen ‘geweld tegen vrouwen’ en ‘huiselijk geweld’ worden onder meer in dit artikel uitgewerkt. De definities van de begrippen die hier worden benoemd, zijn ook de definities die in dit onderzoek gebruikt zullen worden. Onder sub a staat: ‘„*geweld tegen vrouwen*” beschouwd als een schending van de mensenrechten en een vorm van discriminatie van vrouwen en wordt hieronder verstaan alle vormen van gender gerelateerd geweld die leiden of waarschijnlijk zullen leiden tot fysiek, seksueel of psychologisch letsel of leed of economische schade voor vrouwen, met inbegrip van bedreiging met dit soort geweld, dwang of willekeurige vrijheidsberoving, ongeacht of dit in het openbaar of in de privésfeer geschiedt’. De definitie van geweld tegen vrouwen welke wordt gebruikt in het Verdrag van Istanbul is gebaseerd op de definitie welke reeds door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is erkend.⁷⁹

Onder sub b staat: ‘„*huiselijk geweld*” alle vormen van fysiek, seksueel, psychologisch of economisch geweld dat plaatsvindt binnen het gezin of het huishouden of tussen voormalige of huidige echtgenoten of partners, ongeacht of de dader in dezelfde woning als het slachtoffer verblijft of heeft verbleven’.⁸⁰

2.4. Hoofdstuk 2 Verdrag van Istanbul (artikelen 7 t/m 11)

Onder dit hoofdstuk worden de partijen van het verdrag verplicht tot een integraal nationaal beleid omtrent het voorkomen en tegengaan van de vormen van geweld benoemd in het verdrag. Hierbij dienen er organen of diensten aangewezen te worden welke toezien op de uitvoering, toetsing en naleving van het beleid. Er dient ook onderzoek gedaan te worden naar de oorzaak, gevolgen en frequentie van het beleid.⁸¹

---

⁷⁹ Boerefijn NTM/NJCM-bull. 2017/30, p.2.

⁸⁰ Voorbeelden van de vormen van geweld zijn:

- Fysiek geweld: lichamelijk geweld zoals slaan (met een voorwerp) of schoppen
- Seksueel geweld: aanranding en verkrachting
- Psychologisch geweld: vernederen, bedreigen, isoleren, stalken, etc.
- Economisch geweld: loon inleveren of niet mogen werken

Dit zijn geen uitputtende opsommingen.

⁸¹ ECLI:EU:C:2021:832, p. 9.

2.5. Hoofdstuk 3 Verdrag van Istanbul (artikelen 12 t/m 17)

In deze artikelen wordt er een verplichting aan de verdragspartijen opgelegd om te stimuleren dat er veranderingen komen in verschillende gedragspatronen, zowel sociaal als cultureel. Daarbij dienen zij het idee dat een vrouw een bepaalde rol moet spelen in een situatie of vooroordelen over vrouwen te verminderen en zorgen dat een vrouw niet meer als ‘mindere’ ten opzichte van een man wordt gezien en daarmee dan ook het geweld te voorkomen. Ook dienen ze bewustwordingscampagnes te voeren ter voorkoming dat men cultuur en sociale omgeving gebruiken als excuus voor het geweld. Ook willen ze dat er onderwijsmateriaal beschikbaar komt over gelijkheid, (niet-)stereotypering van genderrollen, geweld gerelateerd aan gender en probleemoplossing zonder geweld, geweld tegen vrouwen, etc. Als laatste willen ze ook dat plegers van huiselijk geweld programma’s kunnen volgen om hun gewelddadigheid af te leren.⁸²

2.6. Hoofdstuk 4 Verdrag van Istanbul (artikelen 18 t/m 28)

In hoofdstuk 4 wordt de verplichting aan partijen opgelegd om slachtoffers van geweld en kindergebruiken, te beschermen tegen geweldpleging in de toekomst. Zij moeten hierbij wetgevende maatregelen treffen, maar ook andere maatregelen als diensten instellen voor hulp met herstel van geweld of het zien van geweld voor kinderen, bijstand bij en mogelijkheden tot het inbrengen van klachten, ze dienen opvangplaatsen te verzorgen en een telefonische hulplijn te hebben.⁸³ Artikelen 18 en 26 zijn specifiek nog voor het onderwerp omgangsregelingen van belang:

Artikel 18 lid 1: *‘de partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn ter bescherming van alle slachtoffers tegen verdere daden van geweld’*. Dit is van belang omdat hier centraal staat dat slachtoffers, de vrouwen, dienen te worden beschermd tegen toekomstige verdere daden van geweld van hun (ex-)partner. Er dient dus bij het maken van de omgangsregeling rekening te worden gehouden met de toekomstige kans van gewelddadig geweld bij de (ex-)partner en de vrouw heeft het recht daarvoor beschermd te worden. Dit dient dan ook mee te worden genomen in de beslissingen rondom de omgangsregeling.

---

⁸² ECLI:EU:C:2021:832, p. 9 & 10.

⁸³ ECLI:EU:C:2021:832, p. 10.

Artikel 26 lid 1: *‘De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat bij het bieden van bescherming en ondersteuning aan slachtoffers naar behoren rekening wordt gehouden met de rechten en behoeften van kinderen die getuige zijn van alle vormen van geweld die vallen onder de reikwijdte van dit Verdrag.’* Hieruit valt af te leiden dat bij zaken rond huiselijk geweld waarvan bijvoorbeeld kinderen getuigen zijn geweest van dit geweld, er ook rekening gehouden dient te worden met hun rechten en behoeften. Het artikel gaat niet enkel om kinderen die fysiek aanwezig zijn geweest bij het huiselijk geweld, maar ook het getuige zijn van geschreeuw en geluiden van geweld kan erg traumatisch zijn voor de kinderen. Het belang van het kind komt in dit artikel naar voren, iets waar altijd rekening mee moet worden gehouden en waar in Nederland ook veel rekening mee wordt gehouden. De vraag is of hier niet te veel naar gekeken wordt in Nederland?

2.7. Hoofdstuk 5 Verdrag van Istanbul (artikelen 29 t/m 48)

In dit hoofdstuk worden de partijen verplicht te voorzien in passende civiele rechtsmiddelen voor het slachtoffer tegen de dader. Verder moeten de slachtoffers schadevergoeding van de daders kunnen vorderen, dient er rekening te worden gehouden met geschiedenis van geweld bij het vaststellen van omgangsregelingen, voor huwelijken die onvrijwillig onder dreiging van geweld gesloten zijn dienen mogelijkheden te zijn tot nietig of vernietigbaar te verklaren. Ook moeten er tegen stalking, fysiek geweld, seksueel geweld, gedwongen huwelijken, vrouwelijke genitale verminking, gedwongen abortus of sterilisatie en seksuele intimidatie maatregelen worden genomen en moet dit strafbaar gesteld worden. De artikelen aan het eind van dit hoofdstuk geven aanwijzingen hoe de partijen voorgaande artikelen uit kunnen voeren en waarmee ze rekening dienen te houden.⁸⁴ Het volgende artikel is (specifiek) van belang voor het onderzoek:

Artikel 31 lid 1: *‘De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat bij de vaststelling van de voogdij en omgangsregeling voor de kinderen rekening wordt gehouden met gevallen van geweld die vallen onder de reikwijdte van dit Verdrag.’*

---

⁸⁴ ECLI:EU:C:2021:832, p. 10 & 11.

Artikel 31 lid 2: ‘*De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om te waarborgen dat de uitvoering van een omgangsregeling of de voogdij niet ten koste gaat van de rechten en de veiligheid van het slachtoffer of de kinderen.*’

Dit artikel is vrijwel het belangrijkste artikel uit dit verdrag voor het onderzoek. Hier wordt expliciet genoemd dat bij de vaststelling van een omgangsregeling rekening moet worden gehouden met gevallen van geweld die onder dit verdrag vallen. Zoals eerder omschreven voor artikel 3, valt huiselijk geweld onder dit verdrag. Er dient dus rekening te worden gehouden met het eerdere huiselijke geweld dat heeft plaatsgevonden bij de vaststelling van de omgangsregeling. De rechter dient bij iedere rechtszaak dan ook aan dit artikel te toetsen en te kijken naar de geschiedenis van huiselijk geweld in de casus bij het vaststellen van de omgangsregeling. Onder lid 2 wordt dan nog expliciet benadrukt dat de uitvoering van deze omgangsregeling niet ten koste moet gaan van de veiligheid van het slachtoffer of de kinderen. Dit raakt de kern van het onderzoek en stelt het belang en de rechten van de vrouw (het slachtoffer) op veiligheid voorop. Na een situatie van huiselijk geweld is het kind vaak nog het enige dat een dader en slachtoffer bindt. Het ontmoeten van de dader als verplichting van een omgangsregeling kan het risico meebrengen op wederom geweldpleging ten opzichte van het slachtoffer en het kind. De veiligheid van hen dient dan ook gewaarborgd te worden.⁸⁵

Artikel 48 lid 1: ‘*De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn ten behoeve van een verbod op verplichte alternatieve procedures voor geschillenregeling, met inbegrip van bemiddeling en verzoening, ter zake van alle vormen van geweld die vallen onder de reikwijdte van dit Verdrag.*’ De raad begrijpt dat in veel zaken een andere weg dan die van de rechter erg bruikbaar en handig kan zijn. Echter in zaken waarbij er een familierechtelijk probleem is en er een geschiedenis van geweld is, is het niet mogelijk een alternatieve route te verplichten. Er ligt namelijk een machtspositie bij de dader en het slachtoffer is juist erg kwetsbaar en niet op haar gemak. Om ervoor te zorgen dat het slachtoffer haar gerechtigheid krijgt, maar er tevens sprake is van een eerlijk en neutraal proces, dienen deze zaken behandeld te worden door een rechter.⁸⁶

---

⁸⁵ Council of Europe 2011, § 176, p. 31.

⁸⁶ Council of Europe 2011, § 251-253, p. 42.

2.8. Hoofdstuk 6 Verdrag van Istanbul (artikelen 49 t/m 58)

Partijen van het verdrag moeten waarborgen dat er onderzoeks- en gerechtelijke procedures tegen alle vormen van geweld in het verdrag staan. Zo dienen rechtshandhavende autoriteiten adequaat en direct op geweld te reageren en het geweld te voorkomen. Ook dienen zij locatie, gebieds- en contactverboden uit te geven indien nodig voor de slachtoffers, adequaat onderzoek te voeren en de rechten en belangen van slachtoffers te beschermen en (gratis) juridische bijstand onder voorwaarden aan slachtoffers aan te bieden.

Het belangrijkste artikel (voor het onderzoek) uit dit hoofdstuk is artikel 56 lid 1 sub a: *‘De partijen nemen de wetgevende of andere maatregelen die nodig zijn om de rechten en belangen van slachtoffers te beschermen, met inbegrip van hun bijzondere behoeften als getuigen, tijdens alle fasen van het onderzoek en de gerechtelijke procedure, en met name door: hen, alsmede hun familie en getuigen, te beschermen tegen intimidatie, vergelding en de mogelijkheid dat zij opnieuw slachtoffer worden’.*

Nederland moet de slachtoffers van huiselijk geweld tijdens de fasen van het onderzoek en de gerechtelijke procedure beschermen tegen intimidatie, vergelding en opnieuw slachtoffer worden. Deze bescherming en de kans op het opnieuw slachtoffer van geweld worden dient dan ook te worden meegenomen in de beslissing van de rechter rondom het vaststellen van de omgangsregeling.

De hoofdstukken 7 t/m 12 zullen buiten beschouwing worden gelaten omdat ze voor dit onderzoek niet van (groot) belang zijn of liggen buiten het bereik van dit onderzoek.

2.9. Verdrag van Istanbul in Nederland

2.9.1. Nederland en de uitvoering van het Verdrag van Istanbul

Nederland is actief bezig met de aanpak van geweld op vrouwen en huiselijk geweld. Er volgt een (incomplete) korte opsomming van een aantal dingen die Nederland doet om te voldoen aan het verdrag.

Er is in Nederland geen specifieke aanpak van geweld tegen vrouwen, wel wordt het geweld dat gepleegd wordt tegen vrouwen ferm aangepakt. In Nederland wil men d.m.v. het aanpakken van huiselijk geweld een toekomstbestendig stelsel creëren, welke op regionaal of lokaal niveau kan worden ingezet. Hierbij willen zij een genderneutraal beleid voeren en alle

soorten huiselijk geweld meenemen.⁸⁷ Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport is coördineert dit.⁸⁸

In Nederland wordt bij de aanpak van huiselijk geweld rekening gehouden met de stereotypering van de rol van man en vrouw, maar ook machtsverhoudingen tussen man en vrouw. Bij machtsverhoudingen kan het erg helpen dat de vrouw financieel onafhankelijk van de man wordt door zelf ook een fulltimebaan aan te nemen. De Nederlandse overheid stimuleert vrouwen dan ook om meer te gaan werken. Voor vrouwen die moeite hebben om uit de spiraal te komen van huiselijk geweld zijn er projecten als “de Nieuwe Toekomst” opgezet, waarbij de zelfredzaamheid van vrouwen en de maatschappelijke participatie worden versterkt.⁸⁹

Ook worden er campagnes gevoerd voor bewustwording van (huiselijk) geweld tegen vrouwen en de oorzaken van het geweld. Er worden daarnaast campagnes gevoerd om mensen die bewust zijn van een situatie van huiselijk geweld, of slachtoffers en daders die zich zelf in een dergelijke situatie bevinden, te informeren waar en hoe ze hulp kunnen inschakelen.⁹⁰ Ook voor professionals is er een meldcode indien er signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling zijn.⁹¹ Verder ondersteunen professionals alle slachtoffers van geweld met psychische, juridische en financiële steun, ook wordt er onderdak en onderwijs aan de slachtoffers geboden. Kortom, er is gespecialiseerde slachtofferhulp beschikbaar. Slachtofferhulp is er ook voor ouders van de kinderen welke getuigen zijn geweest van een misdrijf.⁹²

Specifiek voor huiselijk geweld is de Wet tijdelijk huisverbod gemaakt en is er een AWARE-systeem (Abused Women’s Active Response Emergency) voor eventuele persoonlijke beveiliging voor vrouwen of andere slachtoffers van huiselijk geweld of waar vrees is voor verdere huiselijk geweld.⁹³ Slachtoffers kunnen civielrechtelijk een straat-of contactverbod aanvragen via een kortgeding op grond van artikel 254 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en een geldvordering eisen op grond van onrechtmatige daad artikel 6:162 BW.⁹⁴ Ook kan een slachtoffer van (huiselijk) geweld zich voegen in een

---

⁸⁷ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 9.

⁸⁸ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 15.

⁸⁹ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 12 & 13.

⁹⁰ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 17-19.

⁹¹ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 28.

⁹² *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 25-27.

⁹³ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 24.

⁹⁴ *Kamerstukken II 2014/15*, 34038, nr. 3, p. 29.

strafzaak om zo schadevergoeding te kunnen vorderen van de dader. Indien er spoed nodig is bij een locatie of huisverbod kan dit ook geregeld worden via de burgemeester en tijdens het strafproces kan dit ook nog altijd opgelegd worden of andere beschermingsmaatregelen oplegt worden.⁹⁵

Wat betreft de vaststelling van gezag, voogdij en omgang staat (bij minderjarigen) het belang van het kind in Nederland voorop. Bij kindermishandeling kunnen er kinderbeschermingsmaatregelen getroffen worden waardoor het gezag kan worden weggenomen en de omgang kan worden ontzegd. Partnergeweld kan een reden zijn voor het ontzeggen van gezag van een ouder, dan moet dat wel in het belang van het kind zijn. Het is in ieder geval in het belang van het kind om de omgang te weigeren indien er een hevig nadeel fysiek of mentaal is voor het kind.⁹⁶

Een huwelijk dat onder bedreiging is gesloten, kan nietig worden verklaard door de rechter, dit is dan op verzoek van de bedreigde echtgenoot (art. 1:71 lid 1 BW). Huwelijksdwang is in Nederland ook strafbaar gesteld onder artikel 284 Sr – dit is het algemene artikel van dwang.⁹⁷ Sinds kort is er in Burgerlijk Wetboek 1, artikel 68 een wijziging doorgevoerd, waarbij men sterker staat in een religieus huwelijk. Er is een tweede lid toegevoegd, waarin staat dat indien één van de partijen wil dat de religieuze verbintenis tenietgaat, de andere partij zijn medewerking moet verlenen daaraan.⁹⁸ Er staat wel een uitzonderling in dit lid voor het geval dat het niet mogelijk is dat medewerking wordt verplicht van de andere partner. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer door zwaarwegende belangen het redelijkerwijs niet kan worden gevraagd van de ander. Wat dit precies inhoudt zal te zijner tijd door de rechterlijke macht in de jurisprudentie worden vastgelegd.⁹⁹ Psychologisch geweld, stalking, fysiek geweld, vrouwelijke genitale verminkingen, gedwongen abortus en gedwongen sterilisatie, seksuele intimidatie, seksuele intimidatie, medeplichtigheid en het uitlokken en poging tot voorgaande handelingen, zijn alle in het wetboek van strafrecht strafbaar gesteld.¹⁰⁰

Het is verboden om verplichte alternatieve geschillenbeslechting op te leggen, maar de Tweede Kamer is van mening dat het Nederlandse straf- en civiel recht geen alternatieve

---

⁹⁵ *Kamerstukken II 2014/15, 34038, nr. 3, p. 29-30 & 40-41.*

⁹⁶ *Kamerstukken II 2014/15, 34038, nr. 3, p. 30.*

⁹⁷ *Kamerstukken II 2014/15, 34038, p. 31 & 32.*

⁹⁸ *Stb. 2023, 84.*

⁹⁹ *Kamerstukken I 2022/2023, 35348, nr. B, p. 3.*

¹⁰⁰ *Kamerstukken II 2014/15, 34038, p. 31-34.*

procedures kennen voor geschillenbeslechting. Hier is GREVIO niet geheel mee eens, dit komt later in het onderzoek terug.¹⁰¹

De politie in Nederland is erg adequaat met opsporing en vervolging bij huiselijk geweld en past ook vaker risicotaxatie toe bij zaken van huiselijk geweld en het opleggen van een huisverbod.¹⁰²

2.9.2. GREVIO Rapport

De ‘Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (hierna: GREVIO) houdt op internationaal niveau toezicht op de naleving van het Verdrag van Istanbul. GREVIO stuurt een vragenlijst aan de verdragspartijen en kan zelf aanvullende informatie vergaren indien zij dat nodig acht. Zij zal ook een schriftelijk rapportage opmaken van ieder land.¹⁰³

GREVIO heeft de naleving door Nederland van het Verdrag van Istanbul kritisch bestudeerd en haar bevindingen in een rapport gepubliceerd op 20 januari 2020.¹⁰⁴ Door de inhoud en het doel van dit onderzoek wordt er enkel gekeken naar hetgeen over de artikelen, 18, 26, 31 en 48 is benoemd. Over artikel 18 werd gezegd dat het vertrouwen in veilig thuis erg laag is. In veel situaties wordt, er verwezen naar huiselijk geweld situaties als “akkefietjes” waarbij de vrouw haar gedrag tracht aan te passen. GREVIO vindt dat er meer gekeken dient te worden naar hetgeen de vrouwelijke slachtoffers de beste aanpak vinden voor de bescherming van hun veiligheid.¹⁰⁵

Daarnaast vond GREVIO dat artikel 26 in Nederland goed werd toegepast, aangezien het beleid al een sterke nadruk op het belang van de kinderen en de bescherming van kindergezuigen legt. Kindergezuigen worden gezien als een vorm van kindermishandeling. Wel moet er nagegaan worden of er bij de autoriteiten voldoende rekening wordt gehouden met de rechten en behoeften van de betreffende kinderen.¹⁰⁶

In de rapportage had GREVIO het volgende aan te merken over de toepassing in Nederland van artikel 31: de Nederlandse rechters houden geen of te weinig rekening met het

---

¹⁰¹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34038, nr. 3, p. 38.

¹⁰² *Kamerstukken II* 2014/15, 34038, nr. 3, p. 39 & 40.

¹⁰³ Ineke Boerefijn *NTM/NJCM-bull.* 2017/30, p. 9 & 10.

¹⁰⁴ GREVIO's evaluatierapport Nederland, 2020.

¹⁰⁵ GREVIO, p. 33-35.

¹⁰⁶ GREVIO, p. 43.

verleden van huiselijk geweld en zien dit dan ook vaak niet als een probleem voor gezamenlijke voogdij, vrijwel altijd wordt er ook tot gezamenlijke voogdij geoordeeld.¹⁰⁷ Er komen veel situaties voor waarbij slachtoffers van huiselijk geweld weigeren contact met de dader (vader) te hebben en er ontstaat dan een grote kans op het verliezen van het kind.¹⁰⁸ Ook het strafrechtelijke proces wordt vaak niet meegenomen in een vaststelling van omgangsregelingen omdat de rechters niet nagaan of er een strafrechtelijke zaak loopt.¹⁰⁹

In Nederland staat het belang van het kind zodanig voorop dat de moeders, de slachtoffers van huiselijk geweld, dit geweld zo snel mogelijk opzij moeten schuiven en er vooral niet al te veel de schade en stres mogen laten zien, want dan kunnen de moeders in een situatie geraken waar ze hun kind kwijtraken.¹¹⁰ Hierdoor komt er een flinke druk te staan op de slachtoffers om niet meer over het huiselijk geweld te beginnen.¹¹¹ De veiligheid van zowel de ouder(s) en de kinderen dienen centraal te staan. Ook dient de veiligheid van het kind boven het recht van een ouder te gaan om het kind te zien.¹¹² Onder andere dient Nederland dus meer rekening te houden met het geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, ofwel de veiligheid van ouder en kind, bij de vaststelling van de omgangsregeling.¹¹³

GREVIO heeft het volgende aan te merken op de toepassing van artikel 48: wanneer ouders gaan scheiden, dienen zij een ouderschapsplan op te stellen om zo gezamenlijk tot besluiten over de kinderen te komen.¹¹⁴ Indien de ouders deze besluiten niet gezamenlijk kunnen maken, kan een rechter betrokken worden in het proces. Bemiddeling mag bij een geschiedenis van huiselijk geweld niet verplicht worden opgelegd. In zaken met een geschiedenis van huiselijk geweld is er geen (eerlijk) machtsevenwicht tussen beide partijen en moet door de staat de toegang tot een neutrale partij (een rechter) worden geboden.¹¹⁵ Een rechter heeft op grond van artikel 818 lid 2 Rv de mogelijkheid partijen te verwijzen naar een mediator als *vrijwillige* maatregel.¹¹⁶ Deze mediation is voor ouders die het niet eens worden over de voogdij en omgangsregeling.¹¹⁷ In het rapport uit GREVIO zorgen over het feit dat in

---

¹⁰⁷ GREVIO, p. 47.

¹⁰⁸ GREVIO, p. 47.

¹⁰⁹ GREVIO, p. 47.

¹¹⁰ GREVIO, p. 47.

¹¹¹ GREVIO, p. 47.

¹¹² GREVIO, p. 47 & p. 48.

¹¹³ GREVIO, p. 48.

¹¹⁴ GREVIO, p. 47.

¹¹⁵ Council of Europe 2011, § 252, p. 42.

¹¹⁶ GREVIO, p. 54.

¹¹⁷ GREVIO, p. 54.

Nederland door de rechter wordt verwezen naar mediation in deze gezinszaken, waarbij dit kan neerkomen op verplichte bemiddeling hetgeen in dit artikel verboden is geacht indien er sprake is geweest van (huiselijk) geweld.¹¹⁸

Nederland heeft meegeholpen met het opstellen van het rapport van GREVIO. Echter is in de jurisprudentie en beleidsstukken niet terug te vinden dat er iets met het rapport gedaan is. Het belang van het kind staat nog steeds voorop bij de beoordeling van gezag en omgang indien er sprake is (geweest) van huiselijk geweld.

2.10. Conclusie

Het Verdrag van Istanbul heeft verschillende verplichtingen opgelegd aan de verdragsluitende staten. Deze verplichtingen aan de staten hebben tot doel geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld tegen te gaan. Volgens de Tweede Kamer voldeed Nederland al aan vele verplichtingen welke in het verdrag waren neergelegd, voordat het verdrag in Nederland in werking trad. Een aantal jaren na de inwerkingtreding is het rapport van GREVIO gepubliceerd, hieruit bleek dat Nederland aan vele belangrijke verplichtingen niet blijkt te voldoen. Er is nog geen blijk dat Nederland iets heeft gedaan met de aanbevelingen uit het rapport van de GREVIO. In dit rapport staat onder anderen dat Nederland niet voldoende rekening houdt met de geschiedenis van huiselijk geweld bij het vaststellen van gezamenlijk gezag en omgangsregelingen. Ook bij de uitvoering van omgangsregelingen worden de vrouwen in Nederland vaak geacht mee te werken ongeacht de geschiedenis van huiselijk geweld of hun angst om opnieuw slachtoffer te worden. Een andere verplichting waar Nederland onvoldoende rekening mee houdt is dat er geen alternatieve geschillenbeslechting mag plaatsvinden tussen (ex-)partners met een geschiedenis met huiselijk geweld. Dit mag niet omdat er een onevenwichtige machtsverhouding is tussen partijen. Toch worden partijen vaak eerst naar een bemiddelingsprocedure gestuurd wanneer zij geen omgangsregeling kunnen treffen. Dit is in strijd met het Verdrag van Istanbul. Nederland voldoet dus nog niet geheel aan de verplichtingen gesteld door het Verdrag van Istanbul.

---

¹¹⁸ GREVIO, p. 47 & 54.

3. LITERATUURONDERZOEK

3.1. Maatschappelijke omvang

Deskundigen maakten zich al zorgen bij de introductie van het ouderschapsplan in het Nederlands recht. Er werd namelijk in het wetsvoorstel geen rekening werd gehouden met geweld in de relatie tussen ouders.¹¹⁹ Om deze zorgen in perspectief te zetten, volgen hierna een aantal cijfers (§3.1.1).¹²⁰

3.1.1. Cijfers

In 2021 werden ongeveer 29.000 huwelijken en geregistreerd partnerschappen ontbonden.¹²¹ Per jaar maken ongeveer 70.000 inwonende kinderen dit mee. Van het aantal scheidingen tussen ouders neemt ongeveer 22% de vorm aan van een conflictscheiding.¹²² Onder conflictscheiding wordt in het algemeen verstaan een scheiding waarbij ernstige conflicten bestaan over de manier waarop de invulling van de zorg- en opvoedingstaken dient te geschieden. Vervolgens blijven ouders hierover procederen met als gevolg dat er geen belangenbehartiging van hun kind of kinderen meer plaatsvindt.¹²³

Een rapport van de Britse overheid laat zien dat in 49-62% van de zaken over een omgangsregeling of het omgangsrecht huiselijk geweld voorkomt.¹²⁴ Nederlands onderzoek toont zelfs aan dat 80% van ouders in een conflictscheiding die in contact staan met Veilig thuis, Raad voor de Kinderbescherming of Sterk Huis in het afgelopen jaar intieme terreur of psychologische mishandeling heeft moeten doorstaan. Deze verontrustende cijfers zijn volgens de Nederlandse onderzoekers representatief voor conflictscheidingen.¹²⁵

Scheidingen waarin partnergeweld voorkomt zijn dus een maatschappelijk probleem met grote gevolgen die serieus moeten worden genomen.

---

¹¹⁹ Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

¹²⁰ De daadwerkelijke cijfers kunnen verschillen omdat zij afkomstig zijn uit verschillende bronnen die ieder al dan niet hun eigen definities en onderzoeksmethoden gebruiken.

¹²¹ 'Scheiden', www.cbs.nl.

¹²² *Platform Scheiden zonder Schade*, 2018, p. 2.

¹²³ De Ruiter, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020, p. 206.

¹²⁴ Barnett 2020, p. 13.

¹²⁵ De Ruiter, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020, p. 220, 222.

3.2. De Nederlandse aanpak van partnergeweld bij omgangsregelingen

Er is wel aandacht in Nederland voor vechtscheidingen en de schadelijkheid hiervan, maar dit is met name gericht op het kind. De rechtspraak heeft een visiedocument¹²⁶ opgesteld over hoe om te gaan met (echt)scheidingen van ouders met kinderen. De overheid is het programma Scheiden zonder Schade¹²⁷ gestart. In beide gevallen is de uitgangspositie het limiteren van schade bij kinderen doordat hun ouders gaan scheiden.¹²⁸

Nederland had het Verdrag van Istanbul al geratificeerd ten tijde van de publicatie van het Visiedocument en Scheiden-zonder-Schade-project, maar toch mist in de documentatie aandacht aan partnergeweld in de context van gezag en omgang. Dit is bijzonder aangezien verdragsluitende partijen zich moeten houden aan dat verdrag en de wet zelf geen aanknopingspunten geeft om rekening te houden met partnergeweld. Daarnaast is het in Nederland gebruikelijk om mediation te hanteren als methode bij (conflict)scheidingen.¹²⁹ Opvallend is dat in de gedragscode van de vFAS¹³⁰ staat dat er in beginsel moet worden gestart met overleg met de wederpartij in plaats van het beginnen van een procedure.¹³¹

Hieronder zal eerst het Visiedocument worden behandeld om beter inzicht te krijgen in hoe de rechtspraak omgaat met complexe scheidingen (§3.2.1). Daarna komt het project Scheiden zonder schade kort aan bod aangezien hier een voor dit onderzoek interessante ontwikkeling zich voordoet (§3.2.2). Tot slot zal er worden ingegaan op het uitgangspunt van ons rechtssysteem en mediation (§3.2.3).

3.2.1. Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen

De Rechtspraak probeert vechtscheidingen aan te pakken door actief contact te zoeken en samen te werken met professionals om de problemen in scheidingen te verminderen, verkleinen of af te doen. Hierbij kijkt zij ook nadrukkelijk naar het proces dat plaatsvindt voorafgaand aan de gerechtelijke procedure. Daarnaast wilde de Rechtspraak landelijke *best practices* invoeren.¹³²

---

¹²⁶ Raad voor de rechtspraak 2016.

¹²⁷ 'Ouderschap en scheiding', www.rijksoverheid.nl.

¹²⁸ Raad voor de rechtspraak 2016, p. 4 en Programma Scheiden zonder Schade 2019, p. 3.

¹²⁹ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹³⁰ Vereniging Familie- en erfrecht Advocaten Scheidingsmediators

¹³¹ Art. 7 Gedragscode vFAS-advocaat.

¹³² Raad voor de rechtspraak 2016, p. 33.

Een van deze *best practices* is de overgang van rechters naar regierechters. Dit houdt een actieve rol in (onder andere in het verzamelen van informatie), het luisteren naar het verhaal van ouders en kinderen met bewustheid van de complete problematiek, en het hanteren van een benadering die past bij het diagnosticeren van het (mogelijk onderliggende) geschil en het verzorgen van maatwerk voor de specifieke ouders en kinderen in kwestie.¹³³

Een andere *best practice* is appointering op maat. Hierbij wordt voor de planning van de zitting de zaak inhoudelijk naar complexiteit beoordeeld, bijvoorbeeld op juridisch gebied maar ook qua conflictniveau en escalatierisico. Vervolgens wordt de zittingsduur door de uitkomst bepaald. Op deze manier kan het kind beter worden beschermd doordat bij zorgwekkende signalen er eerder een zitting kan plaatsvinden.¹³⁴

Ook op het gebied van mediation is er een *best practice* initiatief. Het Visiedocument haalt aan dat over het algemeen het doorverwijzen naar mediation gunstige resultaten oplevert. Om ervoor te zorgen dat rechters sneller zaken die zich lenen voor mediation naar dit traject kunnen doorsturen, wordt voorgesteld om de geschiktheid al te beoordelen bij de appointering op maat. Gerechten zullen dan een mediation-aanbod kunnen doen aan de ouders en zich actief inzetten wanneer respons hierop uitblijft of wanneer maar één van de ouders hier gewillig staat en de andere ouder niet.¹³⁵

Sommigen van deze *best practices* kunnen een prima startpunt vormen om het probleem van partnergeweld in relatie tot de omgangsregeling te beginnen te tackelen (zie §3.4.1). Het probleem is dat er in het Visiedocument geen aandacht wordt besteed aan huiselijk geweld. Hierdoor lijkt dit specifieke probleem dat juist veel voorkomt blij conflictscheidingen door de rechtspraak te zijn vergeten.

3.2.2. Scheiden zonder schade

Scheiden zonder schade is van start gegaan met verschillende pilots. Eén hiervan is dat ouders pas naar de rechter mogen wanneer zij het over een aantal dingen eens zijn om zo samenwerken te bemoedigen. Zijn ze het over die punten eens, dan kan vervolgens de rechter een beslissing nemen over de resterende hordes.¹³⁶ De pilot heeft een beperkt aantal

---

¹³³ Raad voor de rechtspraak 2016, p. 15-16.

¹³⁴ Raad voor de rechtspraak 2016, p. 20.

¹³⁵ Raad voor de rechtspraak 2016, p. 22.

¹³⁶ 'Eindrapportage Scheiden zonder Schade', www.rijksoverheid.nl.

onderwerpen waarvan de omgangsregeling geen deel uitmaakt, maar wel indirect. De vraag of ouders gezamenlijk gezag moeten blijven houden, kan namelijk wel behandeld worden.¹³⁷

Als deze pilot daadwerkelijk wordt geïntegreerd in de bestaande rechtspraktijk, dan kan dit nadelig uitpakken (afhankelijk van de vormgeving) in het kader van huiselijk geweld wanneer er een scheve machtsverhouding bestaat tussen beide ouders. Een scheve machtsverhouding kan leiden tot oneerlijke afspraken of concessies, bijvoorbeeld omdat één ouder zich niet vrij genoeg voelt om op te komen voor zijn of haar eigen belangen jegens de andere ouder. Zo zou er een situatie kunnen ontstaan waar gezamenlijk gezag continueert, terwijl dit schadelijk is voor een van de ouders en mogelijk ook voor het kind.

3.2.3. Er samen uitkomen

In ons (rechts)systeem ligt de nadruk op bemiddelingstrajecten die ouders gezamenlijk doorlopen.¹³⁸ In relatief eenvoudige, ‘rustige’ scheidingsgevallen kan mediation een effectief hulpmiddel zijn om bepaalde onenigheden tussen ouders op te lossen. In het geval van een conflictscheiding waarin partnergeweld voorkomt, is mediation echter meestal gedoemd om te falen. De wetenschappelijke literatuur is dan ook tegen het toepassen van deze methode bij conflictscheidingen.¹³⁹ Alhoewel deze bemiddelingstrajecten niet verplicht zijn, voelen ouders zich vaak bezwaart om hieraan mee te doen wegens (onterechte) druk.¹⁴⁰

§3.2.3.1 Het probleem met mediation

Zoals eerder benoemd in paragraaf 2.8.2, mag er volgens het Verdrag van Istanbul geen verplichting tot mediation plaatsvinden en heeft het GREVIO haar zorgen geuit dat dit in Nederland toch indirect gebeurt. Voor slachtoffers van huiselijk geweld die een omgangsregeling moeten vaststellen, is dit problematisch.

De reden dat in het geval van een conflictscheiding mediation geen goede methode is om te gebruiken, komt door de gecompliceerde dynamiek tussen ouders en de machtsongelijkheid tussen hen.¹⁴¹ In het proces zelf kan het voorkomen dat het slachtoffer minder goed een veilige

¹³⁷ ‘Procedure gezamenlijke toegang ouders’, www.rechtspraak.nl.

¹³⁸ Avontuur, ‘Geweld hoort nergens thuis’ 2022.

¹³⁹ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁴⁰ Avontuur, ‘Geweld hoort nergens thuis’ 2022.

¹⁴¹ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

omgangsregeling kan onderhandelen.¹⁴² Doordat mediation ervoor zorgt dat slachtoffers contact blijven houden met de dader, kan dit ook tot angst maar ook zelfs tot meer geweld leiden. Het slachtoffer kan ook bang worden om het kind kwijt te raken als er niet wordt meegewerkt aan het traject,¹⁴³ wat in sommige extremere gevallen ook daadwerkelijk onterecht is gebeurd.¹⁴⁴

Bovendien zijn mediators vaak niet bedacht op de mogelijkheid van partnergeweld en herkennen ze bepaalde uitingen daarvan ook niet. De dader kan dreigen met toekomstig geweld door middel van een bepaalde blik of bepaalde woorden die voor buitenstaanders niet opvallen. De mediators kunnen ook gemanipuleerd worden doordat de geweldspleger het verlangen van gezamenlijk gezag uitspreekt en zichzelf daarmee in een betere positie kan plaatsen dan het slachtoffer dat gezamenlijk gezag weigert.¹⁴⁵

Met name voor slachtoffers van intieme terreur kan mediation hertraumatiserend werken. Senior bestuursrechter Nathalie van Waterschoot is dan ook van mening dat het hedendaagse stelsel ervoor kan zorgen dat ouders en kinderen nog verdere schade wordt aangedaan.¹⁴⁶ Het doel van de rechtspraak verwoord in het Visiedocument, schade voor met name kinderen te beperken bij complexe scheidingen, lijkt nu dus juist het tegenovergestelde effect te hebben. Er bestaat immers een sterke samenhang tussen conflicten tussen ouders, waaronder verbale of fysieke agressie, en een laag welbevinden van het kind.¹⁴⁷ De gedachte dat mediation geen oplossing is in het geval van conflictscheidingen, staat haaks tegenover wat de praktijk denkt en doet. In het familierecht is 56% van de beroepsbeoefenaren ervan overtuigd dat mediation een effectief traject is bij conflictscheidingen.¹⁴⁸

Het beleid van de rechtspraak richt zich op de samenwerking tussen ouders wegens de gedachte dat conflictscheidingen voornamelijk zouden ontstaan wegens communicatieproblemen.¹⁴⁹ De heersende notie over partnergeweld bij omgangsregelingen is dat ouders toekomstgericht moeten zijn en het verleden maar moeten laten voor wat het is. Er moet geleerd worden om op ouderniveau te communiceren over de kinderen. Huiselijk geweld valt op deze manier bijna niet te bespreken en als dit wel wordt gedaan, dan kan het ook nog

---

¹⁴² Rivera, Zeoli & Sullivan, *J Fam Viol* 2012/27, p. 323.

¹⁴³ Van de Wijdeven & Schonewille, *TC* 2021/91, p. 26.

¹⁴⁴ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁴⁵ Rivera, Zeoli & Sullivan, *J Fam Viol* 2012/27, p. 323.

¹⁴⁶ Van de Wijdeven & Schonewille, *TC* 2021/91, p. 26.

¹⁴⁷ Spruijt & Kormos 2014, p. 89.

¹⁴⁸ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁴⁹ Raad voor de rechtspraak 2016, p. 26.

eens voorkomen dat ouders hierop worden afgerekend door hulpverleners, de Raad voor de Kinderbescherming en/of rechters. De belangen van ouders kunnen hierdoor ernstig geschaad worden.¹⁵⁰

Door de aanname van communicatie als het probleem en hiervan het uitgangspunt te maken zonder dieper te kijken en partnergeweld te zien voor wat het is, kunnen slachtoffer en dader naar mediation worden toegewezen om daar maar de omgangsregeling uit te zoeken, ook in de gevallen van intieme terreur.¹⁵¹ De literatuur wijst er in het algemeen op dat plegers van huiselijk geweld contact met de kinderen vaak aangrijpen als een manier om macht te blijven uitoefenen over de ex-partner,¹⁵² maar met name bij intieme terreur kan mediation gevaarlijk zijn.¹⁵³ Bij dit soort type partnergeweld is namelijk de kans groter dat het zich voortzet na de scheiding,¹⁵⁴ het vaak lastig is voor professionals om te herkennen,¹⁵⁵ en het rechtssysteem rondom de omgangsregeling kan worden ingezet door de pleger via leugens en intimidatie.¹⁵⁶

Dat gevallen van intieme terreur worden verwezen naar mediation is opmerkelijk aangezien de Europese Slachtofferrichtlijn voor het strafrecht regelt dat intieme terreur als een ernstige contra-indicatie geldt voor herstelbemiddeling tussen slachtoffer en dader.¹⁵⁷ Wat rechtvaardigt dit verschil met het familierecht (al helemaal wanneer er in de wetenschappelijke literatuur geringe steun te vinden is voor deze aanpak bij conflictscheidingen)?¹⁵⁸

3.3. Een systeem vol schendingen

GREVIO geeft aan dat Nederland het Verdrag van Istanbul niet goed naleeft. Een mogelijke reden hiervoor kan in de memorie van toelichting worden (§3.3.1). Echter, dit is niet het enige verdrag dat Nederland mogelijk schendt door geen tot weinig rekening te houden met het belang van het slachtoffer van partnergeweld wanneer het gaat om het treffen of uitvoeren van een omgangsregeling. Ook het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (§3.3.2) en het

---

¹⁵⁰ Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

¹⁵¹ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3132.

¹⁵² Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

¹⁵³ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁵⁴ De Ruiters, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020, p. 209.

¹⁵⁵ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁵⁶ De Ruiters, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020, p. 209.

¹⁵⁷ Lünemann & Wolthuis 2019, p. 11.

¹⁵⁸ De Ruiters & Van Pol, *Family & Law* 2017.

VN-Vrouwenverdrag (§3.3.3) worden genegeerd in deze aanpak. Als er niets veranderd dan zal in de toekomst mogelijk ook de Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld worden geschonden als het conceptvoorstel wordt aangenomen (§3.3.4).

3.3.1. Verdrag van Istanbul

Zoals eerder aangehaald in paragraaf 2.8.2 is het GREVIO kritisch geweest over de uitvoering van art. 31 van het Verdrag van Istanbul. Dat het misgaat met de uitvoering kan mogelijk komen doordat de Nederlandse wetgever art. 31 van het Verdrag niet goed heeft begrepen en/of zich heeft verschreven.

Allereerst erkent de wetgever wel expliciet in de memorie van toelichting bij de ratificering van het Verdrag van Istanbul, dat overeenkomstig lid 1 van art. 31 van dat verdrag er *wetgevende of andere maatregelen* dienen te worden genomen om te waarborgen dat er rekening wordt gehouden met geweld bij het vaststellen van de voogdij of omgangsregeling. Bij lid 2 van het Verdrag, waar ook *wetgevende of andere maatregelen* dienen te worden genomen, benoemt de Nederlandse wetgever alleen maar dat staten moeten *waarborgen* dat de veiligheid van het slachtoffer of de kinderen niet ten onder gaan door een omgangsregeling of voogdij.¹⁵⁹ Dit zou een miskennis kunnen zijn over het feit dat de Nederlandse wetgever zich actief moet inzetten door wetgeving of andere maatregelen te implementeren met als mogelijk gevolg dat er nog geen toetsingskader in de praktijk is waar rechters rekening mee kunnen houden bij hun beslissingen omtrent de vaststelling en uitvoering van de omgang.¹⁶⁰

De memorie van toelichting benoemt de Nederlandse regelgeving over voogdij en omgang bij art. 31 Verdrag van Istanbul. Hierbij ziet men weer dat het belang van het kind voorop staat en hoe er bij kindermishandeling bepaalde maatregelen kunnen worden getroffen. Ook wordt aangehaald dat een andere reden om omgang te ontzeggen of een ouder uit gezag te ontheffen partnergeweld kan zijn, mits dit in het belang van het kind is. Hierbij wordt de link gelegd tussen de vaak voorkomende samenloop van partnergeweld en kindermishandeling. Wat bij deze uitleg van het Nederlandse systeem in de context van art. 31 Verdrag van Istanbul opvalt, is dat de memorie van toelichting alleen het belang van het kind aanhaalt, terwijl het

---

¹⁵⁹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34038, nr. 3, p. 30.

¹⁶⁰ Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022 en Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3132.

verdragsartikel een zelfstandige belangenafweging voorschrijft voor de veiligheid en rechten van het slachtoffer *naast* het belang van het kind.¹⁶¹

De vraag resteert nog of een slachtoffer van huiselijk geweld zich voor de rechter kan beroepen op bijvoorbeeld art. 31 van het Verdrag van Istanbul, anders gezegd of het Verdrag rechtstreekse werking heeft. Dit is tot dusver nog onduidelijk. Om te bepalen of een verdragsartikel rechtstreekse werking heeft, moet de rechter nagaan of het artikel voldoende nauwkeurig en onvoorwaardelijk is opgeschreven om in de nationale rechtsorde als objectief te kunnen worden toegepast.¹⁶² De Nederlandse rechter heeft zich, voor zover gevonden is, hierover nog niet uitgelaten. De regering wel.

De regering heeft bij de behandeling van de Goedkeuringswet uitgelegd dat er bepaalde artikelen zijn die naar verwachting rechtstreeks werkend zouden kunnen zijn, met onder meer een specifieke verwijzing naar hoofdstuk V van het Verdrag. Burgers zouden dan waarschijnlijk de overheid kunnen aanspreken wanneer zij heeft nagelaten bepaalde handelingen of activiteiten wettelijk strafbaar te stellen.¹⁶³

§ 3.3.1.1 Is er iets met het GREVIO-rapport gebeurd?

Naar aanleiding van het GREVIO-rapport is er onderzoek gedaan door Regioplan naar hoe de aanbevelingen van GREVIO kunnen worden geïmplementeerd. Het rapport door Regioplan is in 2021 gepubliceerd en stelt kort samengevat de volgende stappen voor op het gebied van gezag- en omgangsregelingen:

1. Expliciete erkenning van de risico's bij partnergeweld voor, tijdens en na scheiding en de gecompliceerde beslissingen hieromtrent. Scholing van beroepsbeoefenaren in het familie- en jeugdrecht voor het opereren in situaties met huiselijk geweld.
2. Risicoanalyse scherp(er) opstellen en omgangs-/gezagsregelingen hiermee in lijn brengen.
3. Rekening houden met geweld in de vroegere relatie bij de begeleiding van het maken van de omgangs- en gezagsregeling en rekening houden met de ongelijke

---

¹⁶¹ *Kamerstukken II* 2014/15, 34038, nr. 3, p. 30 en Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

¹⁶² Art. 94 GW en Boerefijn, *NTM/NJCM-bull.* 2017/30, p. 391.

¹⁶³ *Kamerstukken II* 2014/15, 34038, nr. 7, p. 2, 3.

machtsverhouding en de afhankelijkheid die worden gecreëerd door gendergerelateerde patronen.¹⁶⁴

Eveneens is er de aanbeveling gedaan om het Visiedocument van de Raad voor de rechtspraak aan te passen zodat er (gemotiveerd) afgezien kan worden van de gezamenlijkheid van trajecten wanneer partnergeweld een rol speelt bij de omgangsregeling.¹⁶⁵ Tot nu toe heeft het kritische verslag van GREVIO evenmin als het eruit voortvloeiende implementatieadvies van Regioplan ervoor gezorgd dat er veranderingen zijn doorgevoerd.¹⁶⁶

3.3.2. Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Art. 19 lid 1 IVRK samen met de daarbij toebehorende General Comment voeren de onaanvaardbaarheid van geweld tegen kinderen aan, inclusief geweld van ouders tegen kinderen. Onder dit geweld valt verwaarlozing, mentaal geweld, fysiek geweld, lijfstraffen en seksueel geweld. Het General Comment legt de nadruk op het essentiële belang van preventie. Preventie brengt een vooruitwerpende blik met zich mee waarbij (mogelijke) slachtoffers worden geïdentificeerd. Dit bestaat onder meer uit het signaleren van risicofactoren voor bepaalde individuen of groepen kinderen en ouders (voor gerichte preventieve stappen) en het identificeren van signalen van mishandeling (voor de juiste interventie in een zo vroeg mogelijk stadium).¹⁶⁷

Zoals ook benoemd in de memorie van toelichting bij het Verdrag van Istanbul is in veel gevallen sprake van samenloop tussen partnergeweld en de mishandeling van kinderen. In 80% van de situaties met partnergeweld zijn de kinderen de getuigen hiervan. Van deze kinderen zijn 30-60% ook rechtstreeks slachtoffer van kindermishandeling. Daarenboven kan het kinderen al zeer beschadigen door alleen al getuige te zijn van partnergeweld.¹⁶⁸ Een conflictscheiding zelf wordt dan ook wel gezien als een vorm van emotionele kindermishandeling.¹⁶⁹

Er zijn verschillende mogelijkheden om voorafgaand aan een omgangsregeling onderzoek te doen naar de mogelijke aanwezigheid van partnergeweld, zoals een gedragspecifieke

---

¹⁶⁴ De Vaan, Harthoorn & Martina 2021, p. 35.

¹⁶⁵ De Vaan, Harthoorn & Martina 2021, p. 36.

¹⁶⁶ Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

¹⁶⁷ General Comment 13 (2011), art. 19-22, 25, 46, 48.

¹⁶⁸ Spruijt & Kormos 2014, p. 87.

¹⁶⁹ De Ruiters, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020/40, p. 206.

screeener voor partnergeweld, alleen deze instrumenten worden niet gebruikt in Nederland doordat het systeem de nadruk legt op beter communiceren tussen ouders en het doel (snel) onbegeleid contact tussen ouders en kinderen is. Dit brengt veiligheidsrisico's mee voor zowel ouders als kinderen.¹⁷⁰

Door in beginsel geen preventieve maatregelen te nemen om geweld tegen kinderen te voorkomen en door geen voorafgaand onderzoek te doen naar potentiële slachtoffers bij het opstellen van een omgangsregeling, handelt Nederland mogelijk in strijd met art. 19 lid 1 IVRK.¹⁷¹

Er zijn geen uitspraken gevonden waarin expliciete melding wordt gemaakt van de eventuele rechtstreekse werking van art. 19 lid 1 IVRK. Wel is er een uitspraak gevonden van de rechtbank 's-Gravenhage waarbij er een beroep op dit wetsartikel wordt gedaan en de bepaling onderdeel uitmaakt van de motivering van de rechtbank.¹⁷² Verder benoemt de memorie van toelichting art. 19 lid 1 IVRK niet als een bepaling dat mogelijk rechtstreekse werking heeft.¹⁷³ Bovendien is de formulering van het wetsartikel een aanwijzing dat er geen rechtstreekse werking ervanuit gaat.¹⁷⁴ Art. 19 lid 1 IVRK kan een sociaal grondrecht aanduiden in de vorm van een algemeen geformuleerde zorgplicht voor de overheid waardoor het artikel niet specifiek genoeg is geformuleerd om rechtstreekse werking te kunnen hebben.

3.3.3. VN-Vrouwenverdrag

Het VN-Vrouwenverdrag heeft als doel het uitbannen van discriminatie tegen vrouwen. General Recommendation 35 stelt onder meer dat alle procedures, en dus ook die in het familierecht, waarin verwijten van gendergerelateerd geweld naar voren komen, *impartial* en *fair* moeten zijn en niet aangetast mogen worden door genderstereotypen.¹⁷⁵

Bij (ex)-partnergeweld zijn vrouwen vaker het slachtoffer dan mannen (60% tegenover 40%). Daar komt bovenop dat het geweld dat gepleegd wordt door mannen vaker structureel van aard is dan het geweld van vrouwen.¹⁷⁶ Dit geweld kan dus mogelijk discrimineren van karakter zijn. De overheid heeft de taak om dit zo veel mogelijk tegen te gaan om zo voor

¹⁷⁰ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

¹⁷¹ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

¹⁷² Rb. 's-Gravenhage 31 mei 2001, ECLI:NL:RBSGR:2001:AS5024, r.o. 2.14, 2.15.

¹⁷³ *Kamerstukken II* 1992/93, 22855, nr. 3, p. 8, 9.

¹⁷⁴ Pulles & Wörst, *FJR* 2012/64, p. 187.

¹⁷⁵ General Recommendation 35 (2017), art. 26.

¹⁷⁶ 'Partner- en ex-partnergeweld', www.huiselijkgeweld.nl.

minder ongelijkheid tussen mannen en vrouwen te zorgen. Doordat met partnergeweld bijna geen rekening wordt gehouden in de context van de omgangsregeling, zou men kunnen stellen dat er discriminatie plaatsvindt in strijd met het VN-Vrouwenverdrag.¹⁷⁷

In General Recommendation 33, dat gaat over de toegang van vrouwen tot het rechtssysteem, wordt ook geattendeerd op de risico's die negatieve genderstereotypering bij vrouwen met zich mee kunnen brengen.¹⁷⁸

Volgens Avontuur komt negatieve genderstereotypering vaak voor bij huiselijk geweld, zelfs bij een strafrechtelijke veroordeling. Avontuur is sinds 1994 advocaat en vanaf 2017 houdt zij zich uitsluitend bezig met het personen- en familierecht. Het lijkt erop dat er wordt verondersteld dat vrouwen het geweld vaak erger doen laten voorkomen dan dat het daadwerkelijk is.¹⁷⁹

Wanneer vaders zich beroepen op het recht op contact met hun kind, dan wordt deze claim gezien als rechtvaardig en welgemeend, terwijl er meer mannelijke plegers zijn en de (pedagogische) literatuur erop wijst dat plegers van huiselijk geweld contact met de kinderen vaak aangrijpen als een manier om macht te blijven uitoefenen over de ex-partner.¹⁸⁰

Genderstereotypering leidt tot het ontbreken van doeltreffende rechtsbescherming en ook dit kan aldus een schending van het VN-Vrouwenverdrag vormen.¹⁸¹

3.3.4. Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld

Het is nog niet zeker of de Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, afkomstig van de Europese Commissie, er (in deze vorm) komt. Desalniettemin is het handig om te kijken wat Nederland eventueel in de toekomst moet aanscherpen rondom de omgangsregelingsprocedure en wat de Europese Unie als beschermingswaardig ziet.

In art. 37 lid 1 voorstel-Richtlijn worden de lidstaten verplicht om ervoor te zorgen dat beroepsbeoefenaren die in aanraking komen met slachtoffers van huiselijk geweld hieromtrent geschoold moeten zijn in die mate die overeenkomt met de intensiteit van het contact. Zo kunnen zij geweld tegen vrouwen of huiselijk geweld identificeren, voorkomen en aanpakken en slachtoffers op een trauma- en genderbewuste manier behandelen.

¹⁷⁷ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

¹⁷⁸ General Recommendation 33 (2015), art. 8.

¹⁷⁹ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

¹⁸⁰ Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

¹⁸¹ General Recommendation 33 (2015), art. 14 en Avontuur, *NJB* 2022/2696, p. 3134.

Dit standpunt komt ook terug als advies in het rapport van Regioplan naar aanleiding van het GREVIO-rapport. Dit is meer dan logisch aangezien onderzoek heeft uitgewezen dat slechts 17% van professionals in het familierecht de juiste schatting maakte over hoe vaak partnergeweld voorkomt in conflictscheidingen.¹⁸² Zonder de juiste kennis om een gerichte inschatting te maken of er in een situatie partnergeweld voorkomt, kunnen er verkeerde beslissingen worden genomen in de omgangsregeling of een ongepast traject worden gestart.

Avontuur is van mening¹⁸³ dat art. 34 van de voorstel-Richtlijn de mogelijkheid biedt om van omgang onder begeleiding een permanente maatregel te kunnen maken.¹⁸⁴ Het standpunt dat Nederland heeft met betrekking tot de omgangsregeling komt niet overeen met dit artikel. Het Nederlandse familierecht richt zich zeer op het herstel van contact tussen ouders zodat zij weer samen via de omgangsregeling kunnen zorgen voor de kinderen met als doel onbegeleid contact tussen ouders en kinderen. Regels, beleid en voorschriften zien grotendeels op het gezin als een geheel waarbij onverwijld contactherstel- en bevordering de boventoon voeren. Het benodigde maatwerk ontbreekt.¹⁸⁵

Misschien kan er ook wel enige hoop uit deze concept Richtlijn worden geput. Het is namelijk twijfelachtig of het Verdrag van Istanbul rechtstreekse werking heeft of niet en daarmee is het onzeker of een burger zich kan beroepen op de artikelen uit dat verdrag zonder dat hier eerst nationale wetgeving voor is gemaakt. Om hier duidelijkheid over te creëren is een uitspraak van de rechter nodig, die er tot nu toe niet echt is 7 jaar na dato van de inwerkingtreding van het Verdrag voor Nederland. Het is mogelijk dat het recht van de Europese Unie meer op de voorgrond staat en leeft onder de rechtsgeleerden in Nederland. Hierdoor kan er mogelijk indien de Richtlijn inwerking treedt, vernieuwde belangstelling worden geschonken aan het probleem in kwestie (onder andere door de overheid), en misschien ook wel een snellere ontwikkeling plaatsvinden op het gebied van rechtspraak en wetgeving.

---

¹⁸² De Ruiter & Van Pol, *Family & Law* 2017.

¹⁸³ Avontuur, 'Moeder veroordeeld voor stalking' 2022.

¹⁸⁴ De schrijvers van dit rapport zijn een andere mening toegedaan. De opinie van Avontuur lezen zij niet terug in het voorstel-Richtlijn artikel. Het artikel pleit voor de totstandbrenging en instandhouding van veilige contactplaatsen voor omgang. Deze begeleidingsplaatsen moeten een permanent karakter hebben, in tegenstelling tot de maatregel die ziet op omgang onder begeleiding.

¹⁸⁵ Van de Wijdeven & Schonewille, *TC* 2021/91, p. 26.

3.4. Andere uitgangspunten

Nederland neemt dus bij omgang als vast uitgangspunt dat gezamenlijk gezag altijd goed is voor het kind, evenals contact met beide ouders en dat er goed aan wordt gedaan om ouders naar een bemiddelingstraject door te sturen. Ook staat het belang van het kind prominent voorop. Dit uitgangspunt komt niet overeen met verschillende verdragen en het beschermen van slachtoffers bij partnergeweld.

Dat het ook anders kan, bewijzen onder meer Canada en Australië via hun *best practices* (§3.4.1). Het belang van het kind hoeft niet opgeofferd te worden voor het belang van het slachtoffer. Het vertrekpunt kan ook de veiligheid van het kind én de ouders zijn.¹⁸⁶ Een voorbeeld hiervan biedt de Canadese wetgeving (§3.4.2).

3.4.1. Vooronderzoek

In Canada en Australië is het heel gangbaar om een risicoanalyse uit te voeren. In het familierecht van deze landen is het een *best practice* voor zowel advocaten als rechters om in iedere zaak een screening van huiselijk geweld te maken. Voor de screening is het niet vereist dat een vermoeden van huiselijk geweld aanwezig is.¹⁸⁷

Risicoanalyse vindt plaats door eerst verkennende vragen te stellen, en als hieruit een vermoeden van partnergeweld naar voren komt, dan vindt er een gestructureerd diepte-interview plaats. Er hoeft geen erkenning van het partnergeweld plaats te vinden omdat feiten en omstandigheden ook hierop kunnen wijzen. Met behulp van de screening kunnen de stellingnames en/of besluiten rondom de omgang worden bepaald.¹⁸⁸

3.4.2. ‘Het belang’ in Canada

In art. 16 lid 1 van de Divorce Act 1985, staat dat het gerecht alleen maar het belang van het kind in overweging mag nemen bij het opstellen van een omgangsregeling. Vervolgens staat in lid 3 van dit wetsartikel verschillende factoren opgesomd (niet uitputtend) waarmee rekening moet worden gehouden bij het vaststellen van het belang van het kind, waaronder elke vorm

---

¹⁸⁶ Avontuur, ‘Geweld hoort nergens thuis’ 2022.

¹⁸⁷ Avontuur, ‘Geweld hoort nergens thuis’ 2022.

¹⁸⁸ Avontuur, ‘Geweld hoort nergens thuis’ 2022.

van huiselijk geweld en de impact die het heeft onder meer voor het zorgen voor het kind. Voor de impact die het huiselijk geweld heeft (dat niet tegen het kind hoeft zijn te begaan), zijn ook factoren uitgewerkt in lid 4. Wat hierbij met name opvalt, is dat de wetgever expliciet intieme terreur heeft vermeld. Dit is in lijn met de wetenschappelijke literatuur, zoals eerder vermeld, dat vooral intieme terreur gevaarlijk kan zijn bij het opstellen en uitvoeren van een omgangsregeling aangezien de pleger van het partnergeweld de kinderen kan gebruiken om controle te blijven houden over de (ex)-partner.

Verder wordt er bij het vaststellen van het belang van het kind ook rekening gehouden met burgerlijke of strafrechtelijke rechtszaken en dergelijke, die mogelijk relevant zijn voor de veiligheid en welzijn van het kind.

Deze regeling die de belangen deels invult voor bij het opstellen van een omgangsregeling lijkt wel te voldoen aan het Verdrag van Istanbul, alhoewel Canada het Verdrag niet heeft ondertekend.¹⁸⁹

3.5. Conclusie

De rechtspraak heeft een visiedocument opgesteld over hoe om te gaan met (echt)scheidingen van ouders met kinderen. Uitgangspositie hierbij is het limiteren van schade bij kinderen doordat hun ouders gaan scheiden. Het Verdrag van Istanbul was al in werking getreden ten tijde van de publicatie van het Visiedocument, maar toch ontbreekt de aandacht voor huiselijk geweld. Dit kan een reden zijn waarom rechters geen rekening houden met partnergeweld bij zaken rondom omgang, aangezien het niet opgenomen is in het beleid.

In ons (rechts)systeem ligt de nadruk op bemiddelingstrajecten die ouders gezamenlijk doorlopen en waarbij zij dus moeten samenwerken, zoals mediation. In de literatuur kan men opvattingen vinden die tegen het toepassen zijn van deze methode bij conflictscheidingen. Er is namelijk sprake van machtsongelijkheid en een gecompliceerde dynamiek die niet goed past bij de methode van mediation. Het kan ook hertraumatiserend werken voor slachtoffers. De stelling van de wetenschappelijke literatuur staat haaks op wat er in de praktijk gebeurt. Daar heerst de opvatting dat mediation effectief is in het geval van conflictscheiding.

Het GREVIO-rapport heeft aangetoond dat Nederland het Verdrag van Istanbul niet goed naleeft. Sinds de publicatie van het rapport is er echter tot dusver niks veranderd, ook niet door

---

¹⁸⁹ Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis' 2022.

de aanbevelingen vanuit Regioplan. Het Verdrag van Istanbul is niet het enige verdrag dat Nederland mogelijk schendt. Ook het Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het VN-Vrouwenverdrag worden mogelijk geschonden in het proces rondom de omgangsregeling. In procedures zouden deze regelingen mogelijk ook kunnen worden aangehaald, en eventueel in de toekomst ook de Europese Richtlijn ter bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld als die wordt aangenomen.

Andere landen tonen aan dat het niet onmogelijk is om wel rekening te houden met partnergeweld. In Canada en Australië is een *best practice* voor advocaten en rechters om een risicoanalyse uit te voeren in het familierecht. Het belang van het kind hoeft niet opgeofferd te worden voor het belang van het slachtoffer. Het vertrekpunt kan ook de veiligheid van het kind én de ouders zijn, zoals Canadese wetgeving laat zien.

4. JURISPRUDENTIEONDERZOEK

4.1. Inleiding

Voor dit jurisprudentieonderzoek is er gezocht naar rechterlijke uitspraken onder de zoektermen omgangsregeling, verzorging en huiselijk geweld, gefilterd op uitspraken vanaf

2017 en in de rechtsgebieden personen- en familierecht. Er wordt enkel gekeken naar de uitspraken na 2017 omdat het Verdrag van Istanbul pas in 2016 in werking is getreden in Nederland. Met deze filters zijn er 361 zoekresultaten, waarvan er 3 van de Hoge Raad afkomstig zijn, 237 van Gerechtshoven, 120 van Rechtbanken en 1 uit Caribisch Nederland. Voor dit onderzoek wordt er enkel gekeken naar de uitspraken die te vinden zijn met de aanvullende trefwoorden: “Verdrag van Istanbul”, omdat er veel zoekresultaten zijn wanneer het Verdrag van Istanbul niet als zoekterm erbij is gevoegd. Om een goed en representaties onderzoek te doen naar situaties van huiselijk geweld dient er goed gefilterd te worden wanneer er echt sprake is van huiselijk geweld of dat er sprake is van ouderverstoting. Gezien de duur van dit onderzoek en de ingewikkeldheid van deze materie, is dit buiten beschouwing gelaten. Het gevolg hiervan is dat er niet een volledig beeld is geschetst van de volledige problemen rond huiselijk geweld en de status van de vrouwen in rechterlijke procedures. Na toevoeging van het trefwoord ‘Verdrag van Istanbul’ resteren er nog 11 zoekresultaten, waarvan 2 uitspraken van Rechtbanken en 9 van Gerechtshoven. Van de 9 uitspraken van gerechtshoven gaan er 3 specifiek over erkenning en het Verdrag van Istanbul, de andere 6 gaan over omgang en gezag en het verdrag van Istanbul. Van de 9 zoekresultaten bij Gerechtshoven zijn er 8 van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden.

In dit hoofdstuk worden eerste de uitspraken over omgang en gezag bespreken waarbij het Verdrag van Istanbul benoemd is. Gevolgd door een bespreking van de uitspraken over gezag waarbij het Verdrag van Istanbul benoemd is. Afgesloten wordt met de bespreking van een Europese uitspraak en de samenhang van die uitspraak met Nederland.

4.2. Uitspraken over omgang en gezag waarbij het Verdrag van Istanbul is benoemd

Het verdrag van Istanbul wordt niet vaak benoemd in zaken betreffende het vaststellen van een omgangsregeling tussen (ex-)partners met een geschiedenis van huiselijk geweld, waar het verdrag wel van belang zou kunnen zijn. Het verdrag speelt vooralsnog een marginale rol in het Personen- en Familierecht. Er zijn twee zaken bij de Rechtbanken Amsterdam en Zeeland-West-Brabant waarbij er een beroep is gedaan op het Verdrag van Istanbul door de vrouw. In beide uitspraken zijn de rechters niet op dit beroep in gegaan en hebben het verdrag

niet betrokken bij de beoordeling.¹⁹⁰ In tegenstelling tot de voornoemde rechtbanken strijdt het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden wél naar de benoeming en toepassing van het Verdrag van Istanbul in zo veel mogelijk zaken bij (ex-)partners met een geschiedenis van huiselijk geweld. De laatste tijd zijn er dan ook meerdere uitspraken waarbij het verdrag aandacht krijgt, deze zullen in deze paragraaf verder worden uitgewerkt.

In de volgende uitspraken is het Verdrag van Istanbul benoemd en als volgt toegepast:

In zes uitspraken van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden sinds 2021 is het Verdrag van Istanbul benoemd. In deze uitspraken refereert het hof uitgebreid naar het verdrag. Het hof benoemt specifiek artikel 2 (lid 2) en artikel 31 (leden 1 en 2) van dit verdrag en geeft daarbij ook een uitleg van deze artikelen. Het hof hanteert in iedere uitspraak hetzelfde toetsingskader met betrekking tot de Nederlandse wetgeving in verhouding tot het verdrag:

“In de Nederlandse wetgeving op het gebied van gezag en omgang wordt niet expliciet genoemd dat geweld tegen vrouwen/mannen of huiselijk geweld een factor is waarmee de rechter rekening houdt bij het nemen van zijn beslissing. Voor het hof is vanzelfsprekend dat de Nederlandse rechter dat wel (expliciet) moet (gaan) doen; de veiligheid van de ouder en het kind zal daarom ook centraal moeten staan bij de te nemen beslissing over het ouderlijk gezag.”

Het hof houdt dus rekening met de veiligheid en de rechten van kind en vrouw (moeder) in deze uitspraken. In één van de uitspraken benoemt het hof dat de belangen van de verzorgende ouder mee worden gewogen omdat, indien de belangen van deze ouder worden geschaad, dit het kind ook raakt. Het hof benoemt af en toe in het slot van het oordeel dat gedwongen omgang in strijd is met de uitgangspunten van het Verdrag van Istanbul en dan ook (o.a.) de reden is voor ontzegging van omgang.¹⁹¹ Hierbij is het casus specifiek welke andere factoren een rol spelen, naast het verdrag, om tot een ontzegging van gezag en/of omgang te oordelen. De factoren waaraan men o.a. moet denken zijn: het gebrek aan inzicht in/van schuld aan vaders zijde,¹⁹² het onvermogen tot (normaal) communiceren tussen (ex-)partners, de gelijkwaardige machtsverhoudingen tussen (ex-)partners,¹⁹³ maar ook een strafrechtelijke

---

¹⁹⁰ ECLI:NL:RBZWB:2022:6520 & ECLI:NL:RBAMS:2022:350.

¹⁹¹ ECLI:NL:GHARL:2021:5781, ECLI:NL:GHARL:2021:10347, ECLI:NL:GHARL:2021:771.

¹⁹² ECLI:NL:GHARL:2021:5781.

¹⁹³ ECLI:NL:GHARL:2021:10347.

veroordeling wordt (soms) expliciet meegewogen.¹⁹⁴ Tezamen met deze factoren, het verdrag van Istanbul en het daaruit volgende feit dat de veiligheid van het kind en ouder beschermd dient te worden tegen de dader, volgt dat het kind en ouder niet tot omgang en/of (gezamenlijk)gezag gedwongen kunnen worden. Slechts in enkele arresten wordt na het toetsingskader over het verdrag van Istanbul en de Nederlandse wetgeving betreffende dit onderwerp nog teruggekomen in het slot van de beoordeling of wordt het verdrag als reden gegeven voor ontzegging gezag en/of omgang.¹⁹⁵

4.3. Rechterlijke uitspraken en de samenhang met rapport van GREVIO

Het hof Arnhem-Leeuwarden heeft zich specifiek uitgesproken over hetgeen een toezichtsorgaan onjuist heeft gedaan. Dit betrof een ondertoezichtstelling van een minderjarige. Het betreffende toezichtsorgaan heeft keer op keer geprobeerd het contact tussen de ouders te verbeteren en goed te laten verlopen, waarbij het orgaan onvoldoende rekening heeft gehouden met het gevoel van onveiligheid bij kind en vrouw (moeder). Deze onveiligheid had juist een contra-indicatie kunnen zijn voor het ontbreken van samenwerking tussen de (ex-)partners.¹⁹⁶ GREVIO heeft Nederland hier ook op gewezen in haar rapport, dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de vrouwen in het contact met hun (gewelddadige) (ex-)partner.¹⁹⁷

Het hof van Arnhem-Leeuwarden heeft reeds expliciet benoemd dat getuige zijn van agressie en geweld als kind van een vader gelijk staat (qua impact) aan het slachtoffer ervan zijn.¹⁹⁸ GREVIO heeft in haar rapport meermaals benoemd dat wanneer een kind getuige is van huiselijk geweld, dit als kindermishandeling wordt aangemerkt.¹⁹⁹ In deze uitspraak van het hof wordt als enige uitspraak, van de uitspraken waarbij het Verdrag van Istanbul is benoemd, expliciet gewezen op het kind als slachtoffer van huiselijk geweld in deze situaties.

---

¹⁹⁴ ECLI:NL:GHARL:2021:771.

¹⁹⁵ ECLI:NL:GHARL:2021:11968 & ECLI:NL:GHARL:2023:3124 & ECLI:NL:GHARL:2021:10770.

¹⁹⁶ ECLI:NL:GHARL:2021:11968.

¹⁹⁷ GREVIO p. 34.

¹⁹⁸ ECLI:NL:GHARL:2023:3124.

¹⁹⁹ GREVIO, p. 43.

4.4. Noot van mr. drs. A.G. Hendriks

Mr. drs. A.G. Hendriks²⁰⁰ heeft een noot geschreven op één van de uitspraken van het hof van Arnhem-Leeuwarden, waarin het Verdrag van Istanbul expliciet benoemd is. Daarin heeft Hendriks tevens reeds eerder gedane uitspraken van dit Hof betrokken. Hendriks constateert dat de benoeming van het Verdrag van Istanbul door het hof Arnhem-Leeuwarden uit eigen beweging gedaan wordt, aangezien uit de uitspraken niet af te leiden valt dat één van de partijen (of de advocaten) actief beroep op het verdrag heeft gedaan. Volgens Hendriks kan uit de uitspraken worden afgeleid dat er een rechtstreekse werking van artikel 31 van het Verdrag van Istanbul kan worden aangenomen. Het Hof ziet dit artikel dus als een verplichting voor rechters om rekening te houden met huiselijk geweld en de veiligheid van (verzorgende) ouder en kind. Het Hof benoemt ook in drie zaken dat gezag en/of omgang in strijd zou zijn met de uitgangspunten van het Verdrag van Istanbul en geeft daarmee volgens Hendriks nadere invulling aan de reeds bestaande criteria voor omgang en gezag (art. 1:251a, 1:253c, 1:377a, etc.). Dit betekent volgens Hendriks dat een rechtzoekende ook een beroep op (in ieder geval artikel 31 van) het Verdrag van Istanbul mag doen bij de rechter en het dus rechtstreekse werking heeft.

4.5. Uitspraken over erkenning waarbij het Verdrag van Istanbul is benoemd

In drie zaken waar het hoofdgeschil erkenning was, is het Verdrag van Istanbul benoemd. Dit betreft een zaak van het gerechtshof Amsterdam en twee zaken van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden. De eerste uitspraak, van het gerechtshof Amsterdam, is ook in de noot van Hendriks benoemd. De vrouw deed een beroep op het verdrag als één van de gronden voor het niet geven van vervangende toestemming van erkenning. Het hof benoemt hier dat zij zich afvraagt of er überhaupt rechtstreeks een beroep kan worden gedaan op het verdrag, gezien het feit dat de bepalingen zijn geformuleerd als een verplichting aan de Staat en niet als individuele rechten van burgers.²⁰¹ In de twee zaken van het gerechtshof van Arnhem-Leeuwarden is ook door de vrouw een beroep gedaan op het Verdrag van Istanbul. Het hof benoemt in deze zaken expliciet dat het Verdrag van Istanbul niet in de weg staat voor het geven van vervangende toestemming aan de vader tot erkenning. Het Verdrag van Istanbul

---

²⁰⁰ Mr. drs. A.G. Hendriks is een advocaat gespecialiseerd in het personen- en familierecht. Ze is advocaat bij het advocatenkantoor Van Kempen c.s.

²⁰¹ ECLI:NL:GHAMS:2018:1470, r.o. 5.3.

ziet vooral toe op zaken waarbij gezag en omgang in het geding zijn, bijvoorbeeld bij een verzoek tot het vaststellen van een omgangsregeling.²⁰² Het hof heeft in de uitspraak van februari 2022 expliciet benoemd dat het Verdrag van Istanbul geen rechtstreekse werking heeft, waardoor er geen concrete rechten aan ontleend kunnen worden door burgers.²⁰³ Deze uitspraken van het hof Arnhem-Leeuwarden over erkenning zijn verassend, specifiek uitspraak over de (niet) directe werking van het Verdrag van Istanbul. In de uitspraken over omgang en gezag lijkt het hof Arnhem-Leeuwarden de directe werking van in ieder geval artikel 31 van het Verdrag van Istanbul aan te nemen, tussentijds heeft het hof toch benoemd dat het niet zo is. Het blijft onduidelijkheid of het hof Arnhem-Leeuwarden directe werking van het Verdrag van Istanbul aanneemt.

4.6. EU uitspraak

Op Europees niveau wordt er één uitspraak betreffende het Verdrag van Istanbul besproken. Dit is de uitspraak van *I.M. e.a./Italië* op 10 november 2022. Deze zaak is enkel in het Frans beschikbaar, deze paragraaf wordt daarom geschreven op basis van op de juridische samenvatting en het persbericht van het Europees Hof van de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) en een artikel uit het tijdschrift *Rechtspraak Familierecht*.²⁰⁴

In deze zaak was er sprake van huiselijk geweld tussen (ex-)partners, de man is veroordeeld voor dit geweld. Er was een omgangsregeling over de kinderen getroffen. De vrouw had aangegeven dat ze na een verhuizing niet de mogelijkheid kreeg van haar werk om telkens 120 kilometer te kunnen rijden om de omgangsregeling na te komen.²⁰⁵ De rechter heeft het gezag over haar kinderen voor 3 jaar lang geschorst, omdat de vrouw deze twee afspraken betreffende de omgangsregeling niet is nagekomen.²⁰⁶ Hierbij is er geen rekening gehouden met *alle* relevante feiten, zoals o.a. het afwezig zijn van een psycholoog, de angst voor het geweld en de kans op baanverlies.²⁰⁷ De man bleef opmerkelijk gedrag vertonen, zoals ook bij de rechter is gemeld door de betrokken instelling. Er heeft een aantal jaar

---

²⁰² ECLI:NL:GHARL:2022:6086, r.o. 5.9 & ECLI:NL:GHARL:2022:926, r.o. 5.7.

²⁰³ ECLI:NL:GHARL:2022:926, r.o. 5.7.

²⁰⁴ Wolters Kluwer RFR 2023/53.

²⁰⁵ Press Release EHRM, p. 2.

²⁰⁶ Wolters Kluwer RFR 2023/53, p. 2.

²⁰⁷ Wolters Kluwer RFR 2023/53, p. 1.

gedwongen omgang plaatsgevonden zonder dat er nog een tussentijdse beoordeling door de rechter is gemaakt over de omgangsregeling.²⁰⁸

De GREVIO heeft het rapport over de uitvoering van het Verdrag van Istanbul van Italië benoemd dat het van belang is dat de veiligheid van de ouder en het kind centraal moeten staan bij een beslissing over gezag en omgang.²⁰⁹ GREVIO heeft geconstateerd dat de Italiaanse rechters onvoldoende rekening houden met artikel 31 van het Verdrag van Istanbul. Het EHRM heeft alsmede deze zorgen geuit over de uitvoering van artikel 31. Het EHRM heeft specifiek benoemd dat het zorgelijk is dat de Italiaanse rechters onvoldoende rekening houden met de omstandigheden van het geval indien vrouwen bij de omgangsmomenten niet willen meewerken aan het contact tussen kind en ouder.²¹⁰ Deze vrouwen worden door de Italiaanse rechter gezien als niet meewerkende en ongeschikte moeder.²¹¹ De Italiaanse rechters sanctioneren dit handelen van de vrouwen dan bijvoorbeeld met schorsing van het ouderlijk gezag van de vrouw. Het EHRM is van mening dat de Italiaanse rechters bij het nemen van een beslissing tot het wegnemen van gezag van de moeder niet *alle* belangen en omstandigheden meewegen. Het wegnemen van gezag mag niet enkel gebaseerd zijn op het weigeren van omgang door de moeder, deze beslissing moet met relevante en voldoende redenen omkleed worden.²¹² Volgens het EHRM levert het handelen van de Italiaanse rechters van een schending op van artikel 8 van Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (hierna: EVRM).²¹³

4.6.1. Samenhang EU uitspraak met Nederland

Voor Nederland heeft GREVIO gelijke kritiek geuit betreffende de uitvoering van artikel 18 en artikel 31 van het Verdrag van Istanbul. Het rapport spitst toe op ernstige zorgen over het feit dat indien een vrouw weigert contact met de vader van haar kinderen te hebben, de vrouw het kind dreigt te verliezen.²¹⁴ Er wordt verwacht dat de vrouw zich aanpast en/of haar gedrag verandert. GREVIO memoreert in het rapport dat de veiligheid van de ouder en het kind

---

²⁰⁸ Wolters Kluwer RFR 2023/53, p. 2.

²⁰⁹ Press Release EHRM, p. 4.

²¹⁰ Press Release EHRM, p. 4.

²¹¹ Press Release EHRM, p. 4.

²¹² Press Release EHRM, p. 4.

²¹³ Wolters Kluwer RFR 2023/53, p. 2.

Art. 8 EVRM staat voor het recht op privéleven en het recht op een gezinsleven.

²¹⁴ GREVIO, p. 47, §202.

centraal moet staan. Bij een beslissing over een omgangsregeling of wijziging van voogdij dient een risicobeoordeling t.a.v. huiselijk geweld en huidige gevaren voor zowel ouder als kind plaats te vinden. Hierbij moeten alle omstandigheden worden meegewogen.²¹⁵ Het is onduidelijk of de Nederlandse rechters óók onvoldoende naar de omstandigheden van het geval en de belangen van het slachtoffer kijken. De Nederlandse rechter legt namelijk een sterke nadruk op het belang en de bescherming van de kinderen, met als gevolg dat vrouwen ernstig onder druk worden gezet het huiselijk geweld te vergeten en kans hebben het gezag over het kind kwijt te raken. Doordat de moeders worden gekwalificeerd als ‘slechte moeders’ indien zij de stress en schade laten zien, heeft dit tot gevolg dat maatregelen worden genomen die ten nadele zijn van de moeder, maar wel het kind beschermen. GREVIO wil dat Nederland de bescherming en ondersteuning van slachtoffers herzielt en daarbij de nadruk legt op de mensenrechten en veiligheid van slachtoffers.²¹⁶ Gezien de overeenkomsten met Italië over de toepassing van het Verdrag van Istanbul is er grote kans dat óók Nederland in strijd met art. 8 EVRM handelt.

Een artikel uit het tijdschrift Rechtspraak Familierecht (hierna: RFR) betwist de argumenten van GREVIO, er wordt gezegd dat er geen aanwijzingen zijn dat in Nederland vrouwen worden wegzetten als ongeschikte ouder wanneer er een geschiedenis van huiselijk geweld is en zij niet mee willen werken. Enkel wordt een gerede onderbouwing van de aanklachten verwacht van de vrouwen. Indien er dan huiselijk geweld is dient er rekening te worden gehouden daarmee.²¹⁷

Er is dus een zekere overlap tussen de zorgen die GREVIO heeft geuit over de Italiaanse aanpak en de Nederlandse aanpak betreffende dit onderwerp. Echter is niet eenieder het hiermee eens en lijkt uit het artikel uit de RFR dat in Nederland niet een vergelijkende situatie voor handen is. Gezien de overeenkomsten tussen de toepassing van Italië van het verdrag en de toepassing van Nederland concluderen wij (voorzichtig) dat Nederland óók in schending is van artikel 8 EVRM.

---

²¹⁵ GREVIO, p. 47&48, §204.

²¹⁶ GREVIO, p. 34 &35, §123 & §125

²¹⁷ Wolters Kluwer RFR 2023/53, p. 4.

4.7. Conclusie

De rechtbanken hebben het Verdrag van Istanbul nog niet betrokken in hun beoordeling. Het hof Arnhem-Leeuwarden is vanaf 2021 begonnen met het overwegen van het Verdrag van Istanbul bij hun beoordeling van omgang en gezag zaken. Hierbij gebruiken ze iedere keer dezelfde ‘formule’ om het verdrag uit te leggen, het hof tracht de rechten van het kind en de moeder mee te nemen in de beoordeling. Volgens Hendriks kan worden afgeleid van de uitspraken van het Hof van Arnhem-Leeuwarden dat artikel 31 rechtstreekse werking heeft en kan er een actief beroep op worden gedaan door rechtszoekenden. Echter spreekt het hof dit in andere uitspraken tegen. In een aantal erkenningszaken is een beroep gedaan op het Verdrag van Istanbul, waarbij het hof van Arnhem-Leeuwarden in twijfel trekt of er een rechtstreeks beroep op gedaan mag worden. Als onderbouwing van deze stelling benoemt het hof dat gezien het feit dat de artikelen in het verdrag zijn geformuleerd als verplichtingen naar de staten toe, het hof daardoor niet zeker is of burgers daar rechtstreeks rechten aan kunnen verlenen. In de EU-uitspraak heeft het EHRM zorgen geuit over het feit dat rechter vrouwen sanctioneren wanneer zij niet meewerken aan de omgangsregeling door het gezag uit de handen van de vrouwen te nemen. Zij zien dit als een schending van artikel 8 EVRM. In het rapport voor Nederland werden door GREVIO, op dit gebied, dezelfde opmerkingen gemaakt als voor Italië – deze argumenten worden echter betwist in een artikel van het RFR.²¹⁸ Uit dit onderzoek kan (voorzichtig) worden geconcludeerd dat Nederland óók in schending is met artikel 8 EVRM.

---

²¹⁸ Wolters Kluwer RFR 2023/53.

5. CONCLUSIE

In het algemeen wordt van slechts 10% van de gevallen van huiselijk geweld aangifte gedaan. Veel geweld blijft daardoor onopgemerkt en onbehandeld. In het geval van scheidingen is dit in het bijzonder problematisch, aangezien uit onderzoek blijkt dat in minstens de helft van de zaken over een omgangsregeling of het omgangsrecht huiselijk geweld voorkomt. In het geval van conflictscheidingen kan dit zelfs oplopen tot 80%. Hieruit blijkt de grootte van het maatschappelijk probleem.

In dit onderzoek kwam het omgangsrecht, de omgangsregeling en de definitie van huiselijk geweld aan bod. Hieruit is gebleken dat het omgangsrecht een fundamenteel recht is dat bij scheiding kan (en bij minderjarige kinderen moet) worden ingevuld via een omgangsregeling. Een ouder kan uit zijn omgangsrecht worden geschorst of het recht kan worden ontzegd door de rechter. Het zwaarwegend belang van het kind staat bij de beoordeling hierover prominent voorop. Dit onderzoek houdt de definitie van huiselijk geweld aan zoals is omschreven in art. 3 van het Verdrag van Istanbul

Het Verdrag van Istanbul heeft geen algehele rechtstreekse werking, maar afzonderlijke artikelen kunnen wel rechtstreeks werken. De naleving van het Verdrag van Istanbul door Nederland is uitgebreid bekritiseerd door GREVIO. De kritiek ziet onder meer op onvoldoende mate waarin rekening wordt gehouden met de slachtoffers van huiselijk geweld bij het vaststellen van een omgangsregeling of gezag en/of de naleving van een omgangsregeling. De veiligheid van kind en ouder moeten voorop staan. Daarnaast is Nederland onvoldoende bedachtzaam op het verbod op alternatieve geschillenbeslechting tussen (ex-) partners met een geschiedenis van huiselijk geweld. Aldus luidt de conclusie dat Nederland artikel 31 van het Verdrag van Istanbul schendt en mogelijk ook artikel 48 van het Verdrag van Istanbul.

Het Verdrag van Istanbul wordt nog niet (veelvuldig) in de rechtspraak benoemd in de beargumentering. Sterker, rechters van rechtbanken hebben tot op heden nog geen enkele keer het verdrag benoemd, terwijl er wel een beroep op is gedaan door partijen. Het hof Arnhem-Leeuwarden heeft wel meermaals het Verdrag van Istanbul op eigen initiatief benoemd en is daarmee een voorloper op het benoemen van het Verdrag van Istanbul ten opzichte van de rechtbanken en de Gerechtshoven in Nederland. Uit de uitspraken van het hof Arnhem-Leeuwarden lijkt te volgen dat artikel 31 van het Verdrag van Istanbul directe werking heeft en er een beroep door burgers op gedaan mag worden. Echter heeft het hof

Arnhem-Leeuwarden ook een tegenstrijdige uitspraak gedaan in erkenningszaken, waarbij ze heeft gezegd dat men geen direct beroep op het verdrag kan doen, omdat de artikelen geformuleerd zijn als verplichtingen aan de staat. In een EU-uitspraak zijn door het EHRM zorgen geuit over het sanctioneren van vrouwen indien zij niet meewerken aan de omgangsregeling in Italië. De Italiaanse rechters namen onvoldoende de omstandigheden van het geval en de belangen van partijen mee in hun beslissing. Een gelijksoortige situatie lijkt plaats te vinden in Nederland, waarbij vrouwen het gezag over kinderen verliezen indien ze de omgangsregeling niet nakomen. Nederland lijkt dan ook in strijd met art. 8 EVRM te handelen, evenals Italië.

6. AANBEVELINGEN

Naar aanleiding van de onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen worden gedaan. In de jurisprudentie en beleidsstukken is niet terug te vinden dat er reeds opvolging is gegeven aan het advies uit het GREVIO-rapport, gepubliceerd in 2020. Deswege de aanbeveling tot een vervolgonderzoek over drie jaar, om te kijken wat de ontwikkelingen zijn geweest naar aanleiding van de uitspraak van het EHRM in de zaak tegen Italië. Hierbij is onder andere van belang of tegen die tijd nog steeds enkel het kind centraal staat bij de beoordeling tot omgang en gezag of dat de rechten en veiligheid van het slachtoffer ook reeds worden meegewogen. Ook van belang is of Nederland nog in schending met art. 8 EVRM is.

Een volgende aanbeveling is een risicoanalyse op huiselijk geweld in Nederland voorafgaand aan besluitvorming door de rechter, zodat er nagegaan kan worden of er sprake is van huiselijk geweld. Indien er dan sprake is of is geweest van huiselijk geweld, kan de mogelijkheid tot bemiddeling als alternatieve procedure worden geschrapd in de specifieke casus.

Tevens is van het belang om te zorgen voor meer bekendheid en betere begeleiding van hulpverleners, zoals Veilig Thuis en Kinderbescherming. Hier blijkt een kennislacune te zijn omtrent huiselijk geweld, waardoor het vertrouwen in en de begeleiding van deze instanties onvoldoende is.

Om tot verbeterde toepassing van het Verdrag van Istanbul in de rechtspraak zal er meer bekendheid van de situatie van huiselijk geweld en het Verdrag van Istanbul gecreëerd dienen te worden onder rechters, maar ook in de advocatuur. Indien de advocaten vaker het

verdrag benoemen in hun pleidooien, zal de rechter (mogelijk) ook gestimuleerd worden tot toepassing van het verdrag bij de beoordeling van zaken. Daarmee kan ook meer duidelijkheid worden geschapen omtrent de vraag of het Verdrag van Istanbul (in ieder geval artikel 31) rechtstreekse werking heeft. Ter aanpak van dit probleem dient in ‘het visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen’ een aanvulling m.b.t. huiselijk geweld te worden opgenomen, zodat er rekening mee kan worden gehouden in het beleid.

De Nederlandse wetgever is dan ook aan zet om de rechtgevende macht te stimuleren het Verdrag van Istanbul toe te passen. Daarnaast kan de Nederlandse wetgever eventueel wetgeving opstellen, waarbij ook duidelijk is dat er rekening gehouden dient te worden met huiselijk geweld bij het vaststellen van een omgangsregeling. Bij de vaststelling daarvan kan zij zich laten inspireren door de Canadese wetgeving op dit gebied.

LITERATUURLIJST

Asser/De Boer 1* 2010

J. de Boer, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 1. Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2010.

Avontuur 2022

I. Avontuur, 'Geweld hoort nergens thuis, ook niet bij gezag en omgang', www.linkedin.com 14 februari 2022.

Avontuur 2022

I. Avontuur, 'Moeder veroordeeld voor stalking van vader; hoe nu verder met de omgangsregeling?', www.linkedin.com 16 augustus 2022.

Avontuur, *NJB* 2022/2696

I. Avontuur, 'Het negeren van huiselijk geweld is een systeemfout bij de aanpak van 'complexe' scheidingen', *NJB* 2022/2696, afl. 38, p. 3128-3135.

Barnett 2020

A. Barnett, *Domestic abuse and private law children cases: a literature review* (Ministry of Justice Analytical Series), London: Ministry of Justice 2020, www.consult.justice.gov.uk.

Boerefijn, *NTM/NJCM-bull.* 2017/30

I. Boerefijn, 'Het Verdrag van Istanbul. Een nieuw instrument voor het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld', *NTM/NJCM-bull.* 2017/30, afl.3, p. 379-395.

Detric, in: *T&C Personen- en familierecht*

S.L. Detric, 'Commentaar op art. 3 IVRK', in: M.J.C. Koens & A.P.J.M. Vonken (red.), *Tekst & Commentaar Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

GREVIO 2020

GREVIO, '*GREVIO's evaluatie rapport: inzake wettelijke en andere maatregelen om uitvoering te geven aan de bepalingen van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het*

voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Verdrag van Istanbul), 20 januari 2020.

Huijbers, PFR 2020

L. Huijbers, annotatie bij EHRM 11 februari 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0211JUD005686715, *PFR* 2020 (*Buturuga/Roemenië*).

Jaspaert & Minnekeer, NJW 2019

E. Jaspaert & C. Minnekeer, 'Ouderverstoting. Vanuit het perspectief van de familie- en jeugdrechter', *NJW* 2019, afl. 397, p. 138-148

Koens, in: T&C Burgerlijk Wetboek

M.J.C. Koens, 'Commentaar op art. 1:377a BW', in: H.B. Krans, C.J.J.M. Stolker & W.L. Valk (red.), *Tekst & Commentaar Burgerlijk Wetboek*, Deventer: Wolters Kluwer.

Lünnemann & Wolthuis 2019

K. Lünnemann & A. Wolthuis, *Handleiding mediation in strafrecht bij partnergeweld*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2019, www.verwey-jonker.nl.

Nuytinck 2018

A.J.M. Nuytinck, *Personen- en familierecht, huwelijksvermogensrecht en erfrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

Platform Scheiden zonder Schade 2018

Platform Scheiden zonder Schade, *Scheiden... en de kinderen dan? Agenda voor actie*, Den Haag: Xerox OBT 2018.

Programma Scheiden zonder Schade 2019

Programma Scheiden zonder Schade 2019, *Uitvoeringsprogramma Scheiden zonder Schade*, Den Haag: Xerox OBT 2019.

Pulles & Wörst, FJR 2012/64

G.J.W. Pulles & L.C.J.M. Wörst, 'Doorwerking van het IVRK: de wetgever geeft het voorbeeld', *FJR* 2016/64, afl. 7/8, p. 184-189.

Punselie, in: GS Personen- en familierecht

E.C.C. Punselie, 'Commentaar op 1:247 BW', in: S.F.M. Wortmann (red.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Raad voor de rechtspraak 2016

Raad voor de rechtspraak, *Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen*, 2016.

Rivera, Zeoli & Sullivan, *J Fam Viol* 2012/27

E.A. Rivera, A.M. Zeoli & C. M. Sullivan, 'Abused Mothers' Safety Concerns and Court Mediators' Custody Recommendations', *J Fam Viol* 2012/27, afl. 4, p. 321-332.

De Ruiter, Marzolla & Ramakers, *Pedagogiek* 2020/40

C. de Ruiter, M. Marzolla & N. Ramakers, 'De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek: waarom screening op huiselijk geweld essentieel is', *Pedagogiek* 2020/40, afl. 2, p. 205-231.

De Ruiter & Van Pol, *Family & Law* 2017

C. de Ruiter & B. van Pol, 'Mythen over conflictscheidingen: Een onderzoek naar de kennis van juridische en sociale professionals', *Family & Law* 2017, afl. 5, www.familyandlaw.eu.

Spruijt & Kormos 2014

E. Spruijt & H. Kormos, *Handboek scheiden en de kinderen: Voor de beroepskracht die met scheidingskinderen te maken heeft*, Houten: Bohn Stafleu van Loghum 2014.

De Vaan, Harthoorn & Martina 2021

K. de Vaan, H. Harthoorn & K. Martina, *Gendersensitiviteit in de Nederlandse aanpak van huiselijk geweld: nadere concretisering van de GREVIO-aanbevelingen*, Amsterdam: Regioplan 2021.

Vanlerberghe, *Jura Falc.* 1991/27

B. Vanlerberghe, 'Omgangsrecht in het licht van artikel 8 E.V.R.M.', *Jura Falc.* 1991/27, afl. 2, p. 147-176.

Vlaardingerbroek e.a., 2020

P. Vlaardingerbroek e.a., *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2020.

Wortmann, in: *GS Personen- en familierecht*

S.F.M. Wortmann, ‘Commentaar op art. 1:377a BW’, in: S.F.M. Wortmann (red.), *Groene Serie Personen- en familierecht*, Deventer: Wolters Kluwer.

Van de Wijdeven & Schonewille, *TC 2021/91*

S. van de Wijdeven & F. Schonewille, ‘Gesprek met Nathalie van Waterschoot: Mediation niet de gepaste vorm van conflicthantering bij ernstig geweld’, *TC 2021/91*, afl. 5, p. 24-28.

Wolters Kluwer, *RFR 2023/53*

Wolters Kluwer, ‘*In hoeverre moet de rechter bij het vaststellen van een omgangsregeling rekening houden met door de omgangsgerechtigde gepleegd (ernstig) huiselijk geweld?*’, *RFR 2023/53*, p. 2.

PARLEMENTAIRE DOCUMENTEN

Kamerstukken II 1992/93, 22855, nr. 3.

Kamerstukken II 1996/97, 23714, nr. 11.

Kamerstukken II 2007/06, 30420, nr. 65.

Kamerstukken II 2014/15, 34038, nr. 3.

Kamerstukken II 2014/15, 34038, nr. 7.

Kamerstukken I 2022/2023, 35348, nr. B.

Besluit 2017/865/EU

Besluit 2017/865/EU van de Raad van 11 mei 2017 over de ondertekening, namens de Europese Unie, van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld, met betrekking tot aangelegenheden die verband houden met justitiële samenwerking in strafzaken (*pbEU 2017*, L 131/11).

Council of Europe 2011

Council of Europe (EC) Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), 2011.

Press Release, *ECHR 353 2020*

Publications of the European Court of Human Rights, ‘The best interests of two children compelled to attend contact sessions with their violent father were disregarded’, *ECHR 353 (2022)* p. 2.

JURISPRUDENTIELIJST

Europees Hof voor de Rechten van de Mens

EHRM 23 september 1994, ECLI:CE:ECHR:1994:0923JUD001982392 (*Hokkanen/Finland*).

EHRM 22 juni 1989, ECLI:XX:1989:AD0829, *NJ* 1992/46, m.n.t. E.A. Alkema (*Andersson*).

EHRM 9 juni 2009, ECLI:CE:ECHR:2009:0609JUD003340102.

EHRM 3 oktober 2013, nr. 7233/04 (*Gobec/Slovenië*).

EHRM 11 februari 2020, ECLI:CE:ECHR:2020:0211JUD005686715, *PFR* 2020, m.nt. L.

Huijbers (*Buturuga/Roemenië*).

Hof van Justitie van de Europese Unie

HvJEU 6 oktober 2021, ECLI:EU:C:2021:832, advies zaak nr. C-1/19.

Hoge Raad

HR 15 februari 1980, ECLI:NL:HR:1980:AC4007.

HR 27 januari 1989, ECLI:NL:HR:1989:AD0612.

HR 10 september 1999, ECLI:NL:HR:1999:ZC2963.

HR 24 maart 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5260.

HR 19 mei 2000, ECLI:NL:PHR:2000:AA5876.

HR 8 december 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA8894.

HR 13 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB1073.

HR 27 februari 2009, ECLI:NL:HR:2009:BG5045.

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State

ABRvS 9 april 2008, ECLI:NK:RVS:2008:BC9087.

ABRvS 13 november 2013, ECLI:NL:RVS:2013:1998

Centrale Raad van Beroep

CRvB 26 mei 2021, ECLI:NL:CRVB:2021:1339.

Gerechtshoven

GH Amsterdam 24 april 2018, ECLI:NL:GHAMS:2018:1470.

GH Arnhem-Leeuwarden 21 januari 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:771.

GH Arnhem-Leeuwarden 10 juni 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:5781.

GH Arnhem-Leeuwarden 4 november 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:10347.

GH Arnhem-Leeuwarden 16 november 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:10770.

GH Arnhem-Leeuwarden 23 december 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:11968.

GH Arnhem-Leeuwarden 8 februari 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:926

GH Arnhem-Leeuwarden 7 juli 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:6086.

GH Arnhem-Leeuwarden 6 april 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:3124.

Rechtbanken

Rb. 's-Gravenhage 31 mei 2001, ECLI:NL:RBSGR:2001:AS5024.

Rb. Amsterdam 2 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:350.

Rb. Zeeland-West-Brabant 21 september 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:6520.